

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Då säger fröken att nu får ni sluta och bråka.”
– En kvalitativ studie om de äldre förskolebarnens erfarenheter och tankar om konflikter och konflikthantering i förskolan.

Erika Dahlin

Kurs: LAU390

Handledare: Karmen Johansson

Examinator: Martin Harling

Rapportnummer: VT14-2910-107

Abstract

Examensarbete inom Lärarprogrammet LP01

Titel: ”Då säger fröken att nu får ni sluta och bråka.” – En kvalitativ studie om de äldre förskolebarnens erfarenheter och tankar om konflikter och konflikthantering i förskolan.

Författare: Erika Dahlin

Termin och år: Vårterminen 2014

Kursansvarig institution: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

Handledare: Karmen Johansson

Examinator: Martin Harling

Rapportnummer: VT14-2910-107

Nyckelord: Konflikt, konflikthantering, förskola, barns perspektiv, barnperspektiv.

Bakgrund

Skolverket (2010, s. 9) skriver att arbete med konflikter och konflikthantering är en del av förskolans verksamhet. Det pedagogiska arbetet innefattar också att se till att barnen i förskolan har inflytande och är delaktiga i verksamheten.

Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att belysa barns perspektiv på konflikter och konflikthantering i förskolan. Detta för att kunna diskutera hur förskolepedagoger kan stödja barns empatiska förmåga, delaktighet, samt lärande och utveckling i de konfliktsituationer som uppstår i förskolan.

Undersökningen baseras på följande övergripande frågeställningar:

- Hur beskriver barn konfliktsituationer?
- Hur beskriver barn hanteringen av de konflikter de själva är med i?
- Hur beskriver barn att de vill att pedagogerna på förskolan ska agera i barns konflikter och konflikthantering på förskolan?

Metod

Genom intervjuer med nio förskolebarn i åldrarna 4,5-6 år har frågor ställts för att kunna få en möjlighet att ta del av barns tankar, erfarenheter och uppfattningar kring uppsatsens syfte och frågeställningar.

Resultat

Undersökningen visar att barn har upplevt egna konflikter, vilka de beskriver olika orsaker till, men att de också upplevt andra som har varit involverade i konflikter. Sätten barnen hanterar konflikter på har visat sig vara mycket olika, varav somliga metoder går ut på att ta stöd av pedagoger. Det framkommer att barn upplever att pedagoger säger åt barn att sluta bråka, vilket upplevs som positivt av somliga, mer negativt av andra. Det uttrycks också en önskan av en respondent om att barn ska få stöd i att lära sig att hantera konflikter.

Uppsatsens relevans

För att kunna utföra det arbete man är ålagd i förskolans pedagogiska verksamhet krävs det att man beaktar barns perspektiv på sådant som angår dem. Det gör denna uppsats. Uppsatsen bidrar med insikter om hur barn upplever konflikter och konflikthantering i förskolan, vilket pedagoger kan dra nytta av i sitt yrkesutövande.

Innehåll

Innehåll.....	
1. Inledning	1
1.1. Bakgrund	1
1.2. Motivering av studien	1
1.3. Syfte och frågeställningar.....	2
1.4. Disposition av uppsats	2
2. Teoretisk anknytning och tidigare forskning	3
2.1. Sociokulturellt perspektiv på lärande och utveckling	3
2.2. Barns perspektiv, barnperspektiv, barnsyn och delaktighet	3
2.3. Social kompetens och empati	4
2.4. Konflikt och konflikter bland yngre barn.....	5
2.5. Konflikthantering	6
2.6. Lärarens roll i konflikter på förskolan	7
2.7. Summering av teoretisk anknytning och tidigare forskning.....	8
2.8. Tidigare studier om konflikter och konflikthantering bland yngre barn	9
3. Metod.....	11
3.1. Avgränsningar och urval	11
3.2. Intervju	12
3.3. Material	14
3.4. Analys.....	14
3.5. Etiska hänsyn	14
3.5.1. Reflektioner inför uppsatsens genomförande	14
3.5.2. Forskningsetiska principer	15
3.6. Validitet, reliabilitet och generalitet	16
3.7. Metoddiskussion.....	17
4. Resultatredovisning.....	18
4.1. Konflikt i förskolan	18
4.1.1. Inledande tankar om konflikter	18
4.1.2. Vad konflikter handlar om.....	18
4.1.3. Hur en konflikt känns.....	19
4.2. Hur barn beskriver att de hanterar konflikter.....	20
4.2.1. Konflikthantering med relationen och samspel i fokus	20
4.2.2. Undvikande konflikthanteringsstrategier	20
4.2.3. Fysiska ageranden	21
4.2.4. Att ta hjälp av någon annan i konflikthanteringen.....	21
4.3. Hur barn upplever att pedagoger agerar i barns konfliktsituationer	21

4.3.1. Pedagoger säger till.....	21
4.3.2. Pedagoger kan trösta.....	23
4.3.3. Barns uppfattningar av huruvida pedagoger lyssnar på barnen i konfliktsituationer.....	23
4.4. Vad vuxna, enligt barn, borde göra i barns konfliktsituationer	23
4.4.1. Pedagoger ska säga till barnen hur de ska göra.....	23
4.4.2. Pedagoger ska hjälpa barnen att lära sig hantera konflikter	24
4.4.3. Frågan om att lyssna på barnen i konfliktsituationer.....	24
4.5. Sammanfattning av resultat	24
5. Diskussion.....	25
5.1. Resultatdiskussion.....	25
5.1.1. Konflikt i förskolan.....	25
5.1.2. Hur barn beskriver att de hanterar konflikter	26
5.1.3. Hur barn upplever att pedagoger agerar i barns konfliktsituationer.....	27
5.1.4. Vad vuxna, enligt barn, borde göra i barns konfliktsituationer	28
5.2. Didaktiska implikationer.....	29
5.3. Didaktiska slutsatser.....	31
5.4. Vidare forskning	31
Referenser	33
Bilagor.....	36
Bilaga 1	36
Bilaga 2	37

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Konflikter är någonting som förekommer i alla sammanhang där människor befinner sig tillsammans. Förskolan är en av de många arenor där barn befinner sig där konflikter sker dagligen. Konflikter mellan förskolebarn kan till och med ses som en del av det sociala samspelet (Thornberg, 2006, s. 3). Studier visar att konflikter bland de äldre barnen i förskolan kan ske så ofta som ungefär en gång var tionde minut (Chen, Fein, Killen & Tam, 2001, s. 527). I konfliktsituationer ges barnen direkt möjlighet att utveckla sina empatiska och sociala förmågor (Thornberg, 2010, s. 78). Skolverket (2010, s. 9) skriver att förskolan har till uppgift att: ”stimulera barnens samspel och hjälpa dem att bearbeta konflikter samt reda ut missförstånd, kompromissa och respektera varandra”. I konfliktsituationer skapas också tillfällen för barn att utveckla sin känsla för ansvar (s. 9). Enligt Thornberg (2010, s. 78) är ”konflikter och konflikthantering i förskolan (...) en viktig del av verksamhetens värdepedagogik”. Med begreppet värdepedagogik menas det arbete som sker i förskolan med den värdegrund som verksamheten vilar på (s. 71).

Förskolan har till ansvar att ”utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov” för att se till att ”omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet” (SFS 2010:800, 2 §). Relationer och sociala sammanhang har en stor plats i förskolan, då man menar att lärande sker i samspel med andra människor, både tillsammans med andra barn och med vuxna (Skolverket, 2010, s. 7). Barns förmåga att känna och visa empati, omsorg, hänsyn, respekt, solidaritet, medkänsla och ansvar gentemot andra människor är en grund i förskolans, och därmed förskolepedagogernas, arbete (s. 4, 8). Detta är en central del i förskolans värdegrund. Nilsson (2012) skriver att begreppet värdegrund kan förklaras som ”gemensamma etiska grundvalar som styr människors handlande och identitetsinformation” (s. 119). Viktiga etiska grundvalar i förskolan är ”alla människors lika värde”, samt att verksamheten i förskolan ska bedrivas utifrån demokratiska principer (Skolverket, 2010, s. 4). I förskolans verksamhet innebär ett demokratiskt arbetssätt att barnen ges inflytande (Nilsson, s. 135).

För att kunna ge barnen reellt inflytande krävs dock att pedagogerna tar del av barnens perspektiv (Sommer & Pramling Samuelsson, 2011, s. 35). Barnens perspektiv kan kortfattat beskrivas som barnens egna föreställningar, tankar och upplevelser (Sylva, 2011, s. 6). Det innebär att barnens perspektiv på förskolans verksamhet blir mycket viktigt att ta del av som förskolepedagog, för att kunna bedriva verksamheten i enlighet med Skolverkets (2010) riktlinjer. I denna uppsats innebär det att ta del av barnens perspektiv kring de konflikter och den konflikthantering som de själva är delaktiga i eller på annat sätt upplever i förskolans verksamhet.

1.2. Motivering av studien

Konflikter och konflikthantering har studerats i skolverksamheter för de yngsta barnen i förskolan, för barn i grundskolans år, samt för elever i gymnasieskolan. En stor del studier har fokuserat på vad pedagoger och lärare har för erfarenheter och uppfattningar av konflikter och konflikthantering. Doppler-Bourassa, Harkins och Metha (2008, s. 887) skriver att flera av de studier som gjorts angående yngre barn och konflikter har ägnat uppmärksamheten åt hur barnen agerar i konfliktsituationer. Dock har det sällan studerats vad förskolebarn själva berättar om konflikter och konflikthantering i förskolan. Backlund och Forsling (2011, s. 34) upptäckte under sin studie att det vore relevant för den pedagogiska verksamheten att göra fler studier om konflikter i förskolan då det idag är ett relativt outforskat fält med flera

forskningsluckor. Det har dock genomförts liknande studier, bland annat av Knutsson (2011) som studerat barns perspektiv på konflikter i förskoleklass. Det är med intresse för, och en önskan om att denna uppsats ska bidra till en tydligare bild av, barns perspektiv på konflikter och konflikthantering i förskolan som denna uppsats har skrivits. Förhoppningen är att uppsatsen ska öka insikten för förskolepedagoger om barns perspektiv på, och barns delaktighet i, konflikthantering i förskolan och på så vis bidra till att fylla en av de kunskapsluckor som idag finns inom forskningsområdet.

Denna uppsats är relevant för läraryrket då man som lärare dagligen möter konfliktsituationer där barn är inblandade och där barn kan vara i behov av stöd för att kunna hantera konflikten på ett konstruktivt sätt. Hakvoort och Friberg (2012, s. 11) menar att kunskaper om konflikter och konflikthantering leder till att lärare får lättare att hantera de dagliga utmaningarna de ställs inför i skolverksamheter. Doppler-Bourassa et al. (2008, s. 902) lyfter fram att det troligen är som så att om lärare känner sig säkra i att hantera konflikter påverkas även barnen till att lättare kunna hantera konflikter. Genom att undersöka barns perspektiv på konflikter och konflikthantering i förskolan öppnas fler möjligheter för lärare att arbeta medvetet med konflikthantering i den pedagogiska verksamheten. På så vis kan uppsatsen sägas vara mycket relevant för läraryrket och utbildningsvetenskapen.

1.3. Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att belysa barns perspektiv på konflikter och konflikthantering i förskolan. Detta för att kunna diskutera hur förskolepedagoger kan stödja barns empatiska förmåga, delaktighet, samt lärande och utveckling i de konfliktsituationer som uppstår i förskolan.

Undersökningen baseras på följande övergripande frågeställningar:

- Hur beskriver barn konfliktsituationer?
- Hur beskriver barn hanteringen av de konflikter de själva är med i?
- Hur beskriver barn att de vill att pedagogerna på förskolan ska agera i barns konflikter och konflikthantering på förskolan?

1.4. Disposition av uppsats

Efter denna inledning, där relevanta styrdokument presenterats, studiens syfte och frågeställningar beskrivits, samt uppsatsens relevans för läraryrket motiverats, följer en teoretisk anknytning där teoretisk bakgrund och tidigare forskning presenteras. Den teoretiska bakgrunden tar upp ett sociokulturellt perspektiv på lärande och utveckling, då det är ett perspektiv som belyser vikten av att arbeta med relationer och samspel eftersom det är genom social samvaro som lärande och utveckling sker. I den teoretiska bakgrunden beskrivs också begreppen barns perspektiv, barnperspektiv, barnsyn och delaktighet, samt social kompetens och empati, vilka alla är centrala i denna uppsats. Här presenteras även teoretisk bakgrund kring konflikter, konflikthantering och lärarens roll i konflikter. Den tidigare forskning som presenteras rör den forskning som beskriver vad konflikter mellan yngre barn innebär, samt hur barn brukar agera i konflikthanteringssituationer. Det redogörs också för hur pedagoger i förskolan kan se på konflikter och konflikthantering, samt hur de kan och eventuellt bör agera, enligt vad tidigare forskning har visat. Efter den teoretiska anknytningen följer en redogörelse för uppsatsens avgränsningar, metodval, genomförande och hantering av det material som insamlats. Etiska aspekter lyfts och den valda metoden diskuteras. En resultatredovisning följer därpå. I resultatredovisningen presenteras de kategorier av uppfattningar som framkommit under respondentintervjuerna vad gäller barns perspektiv på konflikter och konflikthantering i förskolan. Uppsatsen fortsätter med en diskussion där resultatet diskuteras i relation till syfte och frågeställningar. I denna diskussion används den

teoretiska anknytningen som stöd för argument och tolkningar. Didaktiska implikationer redogörs för, även de med en stark koppling till uppsatsens syfte. De didaktiska slutsatser som kan dras presenteras därefter. Avslutningsvis ges det förslag på hur denna uppsats skulle kunna ligga till grund för fortsatt forskning, samt vilka ytterligare forskningsområden jag funnit intressanta att utforska vidare.

2. Teoretisk anknytning och tidigare forskning

2.1. Sociokulturellt perspektiv på lärande och utveckling

I ett sociokulturellt perspektiv på lärande och utveckling har sociala, kulturella och historiska kontexter en central roll vad gäller att förstå hur utveckling och lärande sker (Hundeide, 2006, s. 5). Dysthe (2003, s. 75) skriver att Vygotskij, en central person inom ett sociokulturellt perspektiv på lärande, menar att social samverkan är ”utgångspunkten för lärande och utveckling”. Varje mänsklig tanke och handling påverkas av det faktum att vi ingår i kulturella gemenskaper och sammanhang (s. 9). För barn i förskolan innebär detta att förskolan som kontextuell miljö påverkar barnens lärande och utveckling (Sommer, 2005, s. 138-139).

Barn anses vara i behov av stöd från sin omgivning i sin utvecklingsprocess (Hundeide, 2006, s. 6). Centralt i detta stöd är att se barnet där det befinner sig för tillfället i sin utveckling, att se vad barnet klarar av att göra på egen hand, för att därifrån stödja barnet till vidare lärande och utveckling. Detta kallas för att stödja barnet inom den närmaste utvecklingszonen (Dysthe, 2003, s. 51; Dysthe & Igland, 2003, s. 81). I förskolan är det pedagogerna som har ansvar för att såväl stödja barns lärande som att ansvara för att omsorgen om barnen är god. Det stöd som ges inom utvecklingsprocessen kallas för scaffolding (Dysthe & Igland, s. 82). Scaffolding innebär att den som ger stöd, ofta en vuxen, vägleder och uppmuntrar barnet, fungerar som en förebild, samt ger barnet respons på dess utveckling (s. 51). Den som vägleder och stöttar är ofta mycket viktig i barnets utveckling då denne har till uppgift att anpassa stödet efter både barnet och uppgiften, samtidigt som vägledaren har till ”syfte att barnet ska uppleva att det är han eller hon själv som bemästrar färdigheten” (Hundeide, s. 72–73). Då barns utveckling och lärande är så beroende av en stöttande omgivning innebär det också att samspelet mellan barnet och dess omsorgspersoner måste fungera väl (s. 35). För att social samverkan och kunskapande ska kunna äga rum krävs det att man har tillgång till kulturella redskap. Dessa redskap är ”intellektuella och praktiska resurser” vilka vi använder; bland annat språk, vilket Dysthe (s. 14) skriver att Vygotskij lyfte fram som det viktigaste redskapet. Redskapen blir viktiga för oss eftersom de används när vi försöker förstå vår omvärld och då vi handlar (Dysthe, s. 45-46; Hundeide, s. 9).

2.2. Barns perspektiv, barnperspektiv, barnsyn och delaktighet

Ett centralt begrepp i denna uppsats är barns perspektiv. Barns perspektiv kan sägas vara ett perspektiv som kommer inifrån barnet vilket kommer till uttryck då barnet själv beskriver sina tankar, upplevelser och föreställningar (Sylva, 2011, s. 6). Begreppet beskrivs på följande sätt av Sommer och Pramling Samuelsson (s. 42): ”Barns perspektiv representerar barns erfarenheter, uppfattningar och förståelse av sin livsvärld”. Vid förståelse av begreppet barns perspektiv kan också vikten läggas vid att barn ska höras (Qvarsell, 2003, s. 104; 107). Barn utvecklar också de en förmåga för att ta del av andras perspektiv. Johansson och Johansson (2003, s. 68-69) hänvisar till Damon (1983) som menar att barn ges möjlighet att ta del av varandras perspektiv när de ”delar erfarenheter, upplevelser och tankar med varandra”. Dock är detta någonting som kan vara av olika svårighetsgrad för barnen beroende på både den relation och situation barnen ingår i där perspektivtagandet ska ske. Då Skolverket (2010, s.

12) skriver att förskolans pedagogiska verksamhet ska låta barnens delaktighet genomsyra verksamheten krävs det att man i förskolans verksamhet beaktar barnens perspektiv (Sommer & Pramling Samuelsson, s. 35). Pedagoger behöver ständigt göra sig uppmärksamma på och medvetna om såväl barns perspektiv som barnperspektiv (Arnér & Tellgren, 2006, s. 15).

Såväl barns perspektiv som barnperspektiv framstår således som två viktiga begrepp att känna till i förskolans verksamhet. En viktig skillnad mellan begreppen är att barns perspektiv handlar om att låta barnet vara subjekt, medan ett barnperspektiv innebär att barnet ses som ett objekt vilket betraktas av den vuxna (Sommer & Pramling Samuelsson, 2011, s. 42). Ett sätt att definiera barnperspektiv är att säga att det är ett perspektiv som vuxna har när de ser på barn eller när de ser till barns bästa (Qvarsell, 2003, s. 102; Arnér & Tellgren, 2006, s. 33 – 34). Sommer och Pramling Samuelsson (s. 42) skriver på följande sätt om begreppet: ”Barnperspektiv riktar de vuxnas uppmärksamhet mot en förståelse av barns uppfattningar, erfarenheter och handlingar i världen”. De förklarar att begreppet barnperspektiv är ett perspektiv som vuxna skapar då de vill få se och ta del av barns perspektiv. Hundeide (2011, s. 148) förtydligar med att vuxna behöver anstränga sig för att kunna ta ett barnperspektiv. Det kan därmed ses som en viktig uppgift för förskolepedagoger att arbeta med i den pedagogiska verksamheten.

Även den barnsyn pedagoger har påverkar pedagogers möjlighet att se och ta del av barns perspektiv (Johansson, 2003, s. 47). Begreppet barnsyn kan beskrivas som att det handlar om de ”föreställningar om vad ett barn är och bör vara” (Sommer, 2005, s. 83). Dessa föreställningar påverkar på vilket sätt vuxna ser och tolkar barn och deras handlingar. Reflektion kring den egna barnsynen är viktig (s. 83–84).

Utifrån innebörden i begreppen barns perspektiv och barnperspektiv blir också delaktighetsbegreppet viktigt. Delaktighet i förskolan handlar om att barn ska bli hörda och sedda av någon som har ett genuint intresse av att ta del av barnets uppfattningar. Barn som är delaktiga i förskolan får en fördel i utvecklandet av att känna tillit till den egna kompetensen (Eriksson, 2009, s. 203). Delaktighet kan både handla om att vara en del i gruppen och att ha inflytande över vilka aktiviteter som ska ske i den pedagogiska verksamheten (s. 209). För att stödja barns lärande och utveckling är det av stor vikt att lärare i förskolan arbetar för barns delaktighet i verksamheten (s. 214). Eriksson (s. 216) anger vidare Pramling Samuelsson och Sheridan (2003) menar att det dock krävs att lärare tar del av barns perspektiv för att de ska kunna låta barnen bli delaktiga.

2.3. Social kompetens och empati

Begreppet social kompetens kan beskrivas som de sociala färdigheter som människor har vilka påverkar förmågan att ”nå sociala mål, att kunna upprätthålla relationer till andra personer och att kunna göra lämpliga sociala bedömningar och agera därefter” (Lillkvist, 2009, s. 185). Social kompetens beskrivs även som ”hur individer definierar och löser problem i mänskliga relationer” (Vedeler, 2009, s. 12). Vad som kallas för ett socialt kompetent beteende beror på den specifika situationen, samt barnets ålder (Lillkvist, s. 186, 195). Även den kultur som barnet lever i påverkar vad som anses vara social kompetens (Vedeler, s. 12). Utvecklingen av social kompetens hos barn sker i samspel med andra människor i de miljöer där barnet vistas (s. 25). Flera andra utvecklingsområden hos barnet har en stor betydelse; såväl ”kognitiva som kommunikativa, känslomässiga och sensomotoriska aspekter” påverkar barns utveckling av social kompetens (s. 27). En viktig aspekt i social kompetens är att kunna lösa konflikter. Det gör förskolan till en god miljö för

utveckling av denna förmåga (s. 12). Att ha ”goda konfliktlösningstrategier” anses vara en central aspekt av social kompetens (s. 62).

En annan viktig del av social kompetens är den empatiska förmågan (Lillkvist, 2009, s. 185). En definition av begreppet empati är att det handlar om att ha en förmåga att kunna ”sätta sig in i den andres värld” (Havnesköld & Risholm Mothander, 2009, s. 210). Den empatiska förmågan möjliggör för människor att känna med någon annan och förstå den andres känslor, samtidigt som man kan skilja mellan den andre och sig själv (Friberg, 2012, s. 125); att ta del av en annan persons perspektiv (Johansson & Johansson, 2003, s. 68). Empati är någonting som utvecklas hos människor, man föds inte med den empatiska förmågan (Friberg, s. 125). Den empatiska utvecklingen hos barn innebär att barn lär sig att känna omsorg om en annan person, istället för att sätta sig själv i centrum (Hoffman, 1987, i Johansson & Johansson, s. 63). Framgångsfaktorer för utvecklingen av empatisk förmåga hos barn i skolmiljö är att lärare kan fungera som goda förebilder och att relationen mellan barn och lärare är god. (Friberg, s. 125). Friberg (s. 125) hänvisar till Holm (2001) som menar att man genom att utveckla en god empatisk förmåga når större ”framgång i sociala kontakter” vilket i sin tur antas innebära att risken för att hamna i svåra konflikter minskar.

2.4. Konflikt och konflikter bland yngre barn

Begreppet konflikt har ett flertal olika definitioner. Enligt Thornberg (2006, s. 3) kan begreppet beskrivas som att det innebär att det finns en motsättning mellan två parter. Men det kan också beskrivas som att en konflikt är en relation ”where two people have incompatible goals, and use a variety of prosocial and antisocial strategies to influence each other’s behaviour” (ibid). Hakvoort (2012, s. 30) citerar Jordans (2006) definition av konflikt: ”En konflikt är en interaktion mellan minst två parter där minst en part: (1) har önskemål som känns för betydelsefulla för att släppas, och (2) upplever sina möjligheter att få sina önskemål tillgodosedda blockerade av motparter”. Det kan beskrivas som att en konflikt uppstår när det förekommer skilda och oförenliga åsikter, tankar eller mål mellan två individer eller grupper, skriver Doppler-Bourassa, Harkins och Metha (2008, s. 886). Thornberg (s. 3) skriver att fenomenet konflikt kan sägas uppstå i en trestegsmodell: först försöker den ena parten, A, påverka den andre parten, B. B motsätter sig A:s påverkansförsök, varpå A försöker påverka B igen. Först efter att dessa tre steg tagits sägs det, enligt Thornberg, att det finns en konflikt.

Vanliga orsaker till att det skapas konflikter bland barn i förskoleåldern är följande: att man är oense om saker eller ytor och rum, att man är oense om vilka ”sociala regler och sociala koder” som gäller, att man är oense om idéer och vem som har rätt till vad, samt att man är oense om sådant som rör ”social kontroll”, det vill säga maktfrågor (Vedeler, 2009, s. 63). Följderna av en konflikt i förskolan kan bli mycket olika; konflikten kan utmynna i maktutövning där ett barn står som vinnare över ett annat, men det kan också bli så att konflikten blir ett tillfälle för att lära sig hantera konflikter på ett konstruktivt sätt (Thornberg, 2010, s. 71). Konflikter kan ses som situationer där det finns möjlighet att stödja barnen i deras lärande och utveckling – vad gäller både social som kognitiv utveckling (Vedeler, 2009, s. 61, 71). Lärandet kan bland annat handla om att just lära sig att hantera konflikter (Kolfjord, 2009, s. 34). Konfliktsituationer kan vara en utgångspunkt för barn att öva sig på att uttrycka sig och reflektera över sig själv och andra i situationen; att reflektera kring samspelet (Hakvoort & Friberg, 2012, s. 11). I sociologisk och psykologisk forskning kring konflikter utgår man från två teoretiska perspektiv på konflikter; ett harmoni- eller konsensusperspektiv och ett konfliktperspektiv. I ett harmoni – eller konsensusperspektiv på konflikter ser man konflikter som någonting negativt och som man bör arbeta för att utrota. Att människor är överens ses som viktigt. I ett konfliktperspektiv på konflikter ser man å

andra sidan konflikter som en möjlig grund för utveckling. Viktigt utifrån detta perspektiv är att använda konflikter för utveckling (Hakvoort, 2012, s. 31).

2.5. Konflikthantering

Ett flertal forskare har skrivit om hur konflikthantering bland barn går till. Olika konflikthanteringsstilar och konflikthanteringsstrategier har beskrivits. I denna uppsats redogörs det för ett urval av dessa konflikthanteringsstilar och konflikthanteringsstrategier.

Hakvoort (2012, s. 31–34) skriver att konflikter hanteras på olika sätt beroende på om man utgår från ett harmoni- eller konsensusperspektiv, alternativt ett konfliktperspektiv på konflikter. Den konflikthantering som sker utifrån ett harmoni- eller konsensusperspektiv kallas för den traditionella konfliktlösningen. Man menar här att konflikter bör undvikas, att det finns en sanning, en ”tredje part (...) avgör vad som är rätt eller fel” (s. 34), och att konfliktlösningen kommer att leda till att det skapas en vinnare och en förlorare. Konflikthanteringen har en makt- eller rättighetsbaserad ansats i harmoni- eller konsensusperspektivet. Utifrån ett konfliktperspektiv på konflikter sker istället en ”alternativ konfliktlösning” (ibid). I detta perspektiv på konflikthantering ses de båda inblandades historier, sanningar och behov som viktiga att ta hänsyn till. Kommunikation, samarbete och konflikthanteringsprocessen är centrala delar i ett konfliktperspektiv.

I skolan kan konflikter hanteras på olika nivåer. Hakvoort (2012, s. 35–42) beskriver Cohens (1995, 2005) konfliktpyramid. Det är en beskrivning av hur man i skolan kan agera i konflikthantering på olika nivåer. Pyramiden består av en stor botten vilken handlar om att förebygga konflikter. På botten står en mindre del som består av att de personer som hamnar i konflikter också hanterar dessa. Ovanpå hanteringsdelen finns en ännu mindre del som handlar om de konflikter som behöver utomstående hjälp för att hanteras. Toppen på pyramiden – vilken är den minsta delen – berör konfliktbeteenden som måste stoppas genom att peka på regler som gäller för skolverksamheten. Denna fördelning av pyramidens delar symboliserar den, enligt Cohen (i Hakvoort, 2012, s. 35), ideala konflikthanteringen i skolverksamheter. Dock visar undersökningar att bottendelen och toppdelen är ungefär lika stora, vilket innebär att det är de delar man i skolan ägnar mest tid åt, medan mittdelarna får en liten plats i arbetet med konflikter (s. 40).

Vedeler (2009, s. 67) beskriver olika strategier som barn använder sig av i konfliktsituationer. Strategierna delas in i två grupper; dysfunktionella och positiva. De strategier som anses vara dysfunktionella är att använda sig av ett otrevligt eller aggressivt språk eller beteende, att agera eller kommentera sådant som i situationen är irrelevant, att inte kunna ”hävda sig själv”, samt att behålla vald strategi trots utebliven framgång. De strategier som anses vara positiva är att vara samarbetande, accepterande inför andras tankar och förslag, att bidra till att kommunikationen fungerar genom att både göra sig själv förstörd och ställa frågor till motparten, att kompromissa, samt att visa intresse för den andres perspektiv. Doppler-Bourassa et al. (2008, s. 887) skriver att man teoretiskt sett kan hantera konflikter på ett positivt och framgångsrikt sätt. Det krävs dock att man då kan ha en förståelse för såväl de egna som andras ”thoughts, feelings and goals”. Också Ellmin (2008, s. 100–103) lyfter fram betydelsen av att synliggöra och beakta de olika perspektiv som finns i en konfliktsituation då han skriver att konfliktarbetet till stor del handlar om att skapa en gemensam ram för de inblandade personerna, där de inblandades olika perspektiv får plats att mötas. Genom att göra detta skapas en möjlighet för de inblandade att ta del av varandras perspektiv på händelsen och därigenom också bidra till att öka förståelsen för varandra.

En studie gjord av Thornberg (2006, s. 2) visar att barns sätt att agera i konfliktsituationer också påverkas av hur den andra parten i konflikten agerar. Detta kallas för att konflikthanteringen är situerad. Utifrån ett sociokulturellt perspektiv på konflikthantering menar man att de konflikthanteringsstrategier som barn använder är påverkade av de sociala och kulturella sammanhang som konflikten sker i (s. 3). Det får till följd att barn agerar på olika sätt i olika konflikter då konflikthanteringen är situerad. Hur ett specifikt barn agerar i en konfliktsituation påverkas av den sociala och kulturella omgivning där barnet och konflikten finns. Begreppet scaffolding blir relevant i konflikthanteringssituationer utifrån ett sociokulturellt perspektiv på konflikter då man ser det som att barn lär sig hantera konflikter utifrån det stöd och de ramar som finns kring konfliktsituationen. Konflikter kan också ses som viktiga då det kan sägas vara i de situationerna som man lär sig att hantera just konflikter. Förmågan att hantera en konflikt anses, utifrån ett sociokulturellt perspektiv, medieras i konfliktsituationer (s. 13).

2.6. Lärarens roll i konflikter på förskolan

I många av barns konflikter i förskolan hanterar barnen själva konflikten utan inblandning av någon vuxen (Thornberg, 2010, s. 71). Dock blir utgången i en konfliktsituation där enbart barnen själva löst situationen ofta att en part vinner och en part förlorar. Det tyder på att lärare behöver arbeta aktivt i förskolan med att hjälpa barn att lära sig att hantera konflikter (s. 71). Vedeler (2009, s. 62–63) skriver däremot att det är fördelaktigt om barn löser konflikter de är inblandade i utan vuxeninblandning. Thors (2010, s. 29) skriver om skolelever som arbetar med att stötta varandra i konfliktsituationer. Några av eleverna menar att barn förstår andra barn bättre än vad vuxna gör, vilket skulle kunna ses som en överensstämmelse med vad Vedeler skriver.

Doppler-Bourassa et al. (2008, s. 889) beskriver två vanliga synsätt på konflikter hos pedagoger. Dessa skilda synsätt får konsekvenser för vilka strategier lärare som agerar i barns konflikter använder sig av. En av de vanliga synsätten är det som kallas för ”traditional approaches”. Utifrån detta synsätt ser man konflikter som någonting som pedagogen ska avstyra genom att antingen dela ut någon form av straff, exempelvis att ett barn blir ifråntagen den leksak som konflikten handlar om, eller genom att pedagogen berättar för barnen hur de ska göra för att avsluta sin konflikt. Det andra vanliga synsättet är det som kallas för ”constructivist approaches”. Utifrån detta synsätt ser man konfliktsituationer som potentiella lärandesituationer. Det som kan läras i konfliktsituationer är ”negotiation skills, affective and cognitive perspective taking, problem-solving ability, and cooperation” (ibid). Även i ett sociokulturellt perspektiv på konflikter och konflikthantering ses konfliktsituationer som tillfällen där det finns möjlighet för barn att lära sig att hantera konflikter (Thornberg, 2006, s. 4).

Thornberg (2006, s. 16) lyfter fram två viktiga aspekter för lärare att tänka på vad gäller konflikter och konflikthantering. Det första är vikten av att fokusera på och försöka förstå de sociala processer som sker i barngruppen. Det andra kan ses som en följd av det första, nämligen vikten av att skapa ett gott socialt klimat i barngruppen. Genom att arbeta med dessa två aspekter anses möjligheterna öka för att barn ska hamna i färre konflikter, samt att barnen på ett bättre sätt ska kunna hantera de konflikter som uppstår (ibid). Vedeler (2009, s. 62–63) skriver om vuxnas roll i konflikter barn emellan. Enligt Vedeler har vuxna till ansvar att fungera som förebilder för barnen, samt att i konflikthanteringssituationer stödja barnen i att få en förståelse för vad som orsakat konflikten och vilka intressekonflikter som finns. Att stödja barn i att språkligt uttrycka sig på ett sätt som motparten förstår och som underlättar hanterandet av konflikten är också ett av den vuxens ansvar i konflikthanteringen (ibid).

Friberg (2012, s. 101–102) anser att konsten att kunna lyssna är viktig i konfliktsituationer. Ett gott lyssnande handlar om att vara uppmärksam på vad den andre säger. Detta är en förmåga som både lärare och barn behöver öva sig på (ibid). Faldalen (2010, s. 51) framhåller att vuxna behöver hjälpa barn att skilja på mål och medel i en konflikt. Genom att stödja barn i att skilja på dessa två aspekter i en konflikt ökar möjligheterna för barn att utveckla empatiska medel för att nå acceptabla mål. Som lärare är det också värdefullt att minnas att ”människor i konfliktsituationer behöver påfyllning av trygghet, kunskaper och färdigheter” (Ellmin, 2008, s. 99).

2.7. Summering av teoretisk anknytning och tidigare forskning

Genomgående i den teoretiska bakgrunden framgår det att sociala relationer är centrala vad gäller barns lärande och utveckling. Detta lyfter Skolverket (2010) fram som en utgångspunkt för förskolans pedagogiska verksamhet. Vikten av sociala relationer har också medfört att ett sociokulturellt perspektiv används som lärandeteori i denna uppsats. I ett sociokulturellt perspektiv på lärande är samspel med andra människor grunden för lärande, men även de sammanhang som människor ingår i är centrala (Hundeide, 2006, s. 5). För att förstå konflikthantering ur ett sociokulturellt perspektiv behöver man beakta de sammanhang och sociala samspel som konflikten sker i och ska hanteras i (Thornberg, 2006, s. 13, 16). Även vad gäller utveckling av social kompetens och empati är de sociala samspelet av största vikt (Vedeler, 2009, s. 25). Att kunna ta del av andra människors perspektiv kräver också sociala relationer och samspel. Pedagoger i förskolan gör sig själva medvetna om barns perspektiv i den pedagogiska verksamheten (Arnér & Tellgren, 2006, s. 15), och genom att barn delar upplevelser och erfarenheter med varandra skapas möjligheter för dem att utveckla en förståelse för varandras perspektiv (Johansson & Johansson, 2003, s. 68–69). När man kan se och förstå den andres perspektiv i en konfliktsituation ökar möjligheten att hantera konflikter på ett konstruktivt sätt (Ellmin, 2008, s. 100–103). Att ta del av en annan persons perspektiv och känslor är en del av den empatiska förmågan (Friberg, 2009, s. 125).

Perspektiv är ett begrepp som återkommer genomgående i den teoretiska bakgrunden; både vad gäller att ta del av och förstå att man har olika perspektiv vilka behöver uppmärksammas och tas hänsyn till, men också vad gäller hur man ser på och förstår konflikter och konflikthantering, såväl som barn som pedagog i förskolan. Konflikter betraktas ofta utifrån två skilda perspektiv: ett harmoni- och konsensusperspektiv och ett konfliktperspektiv. Dessa två skilda perspektiv får också olika konsekvenser för hur man agerar i konflikthanteringssituationer. Ett harmoni- och konsensusperspektiv på konflikter leder till traditionella konfliktlösningar, medan ett konfliktperspektiv på konflikter leder till alternativa konfliktlösningar (Hakvoort, 2012, s. 31–34). Pedagoger har också de ofta två skilda perspektiv utifrån vilka de betraktar konflikter barn emellan. Ett av perspektiven handlar om att se konflikter mellan barn som någonting som bör avstyras och undvikas, det andra perspektivet innebär att man ser konflikter mellan barn som potentiella lärandesituationer (Doppler-Bourassa et al., 2008, s. 889). Här kan man se en koppling till att lärande är någonting som sker i sociala sammanhang.

Pedagogen framstår i den teoretiska bakgrunden som en viktig person när det handlar om barn och konflikthantering. Flertalet av konflikterna som sker barn emellan hanteras utan pedagogers inblandning, men lösningen av konflikterna blir sällan konstruktiv och lärande utan snarare att en part utgår ur konflikten som segrare och en andra som förlorare (Thornberg, 2010, s. 71). Det visar på att pedagogerna har ett ansvar för att stödja barnen i att hantera konflikter på ett konstruktivt sätt. Konflikter kan på så vis bli situationer där lärande och utveckling kan ske (Vedeler, 2009, s. 61, 71). Pedagogen kan stödja barnen i att lyfta

fram konfliktens olika aspekter; vad som hänt, vilka intressekonflikter och perspektiv som finns, samt stödja barnen i deras kommunikation kring konfliktsituationen och dess hantering (s. 62 – 63). Genom att pedagogen ser var det enskilda barnet befinner sig i sitt lärande kan stödet anpassas efter barnet (Dysthe, 2003, s. 51, 81). Det är också pedagogens ansvar att se till att barnen är delaktiga i den pedagogiska verksamheten (Skolverket, 2010, s. 4). Även i frågan om delaktighet är förståelse för skilda perspektiv en central faktor (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2003, i Eriksson, 2009, s. 216).

Den teoretiska bakgrund som presenterats har relevans för uppsatsen vad gäller att kunna behandla det syfte och de frågeställningar som uppsatsen avser att undersöka. Centrala begrepp är barns perspektiv, barnperspektiv, barnsyn, delaktighet, perspektiv på konflikter, konflikthantering och konflikthanteringsstrategier. Även relationer, samspel och kommunikation är viktiga delar i denna uppsats. Dessa aspekter är också centrala i ett sociokulturellt perspektiv på lärande och utveckling. Med stöd i den teoretiska bakgrunden kan denna studies resultat analyseras och diskuteras utifrån olika perspektiv. Det gör att resultatet som denna studie presenterar kan ses som en del i ett större sammanhang, där denna studie ingår som en relevant del vilken tidigare till viss del saknats. Genom att lyfta fram den teoretiska bakgrunden motiveras denna uppsats ytterligare.

2.8. Tidigare studier om konflikter och konflikthantering bland yngre barn

För att visa hur denna studie är en del av den forskning som tidigare genomförts inom området konflikter och konflikthantering bland yngre barn, vilket i detta sammanhang innebär barn runt åldrarna två till sju år, är det av vikt att presentera några tidigare och, för föreliggande studie, relevanta studier. Dessa studier kommer här att främst beskrivas utifrån syfte, metod och resultat. I redogörelsen för en av studierna kommer valda delar av den teoretiska anknytningen att återges. I kapitel 5 kommer den tidigare forskningen från detta avsnitt återupptas för att användas som referensram för en analys av föreliggande studie.

Chen et al. (2001) har genomfört en studie av barns konflikter i förskolan. Syftet med studien var ”to investigate differences in the issues, insistence, escalation, solicitation of teacher assistance, resolution, and overall incidence of conflict for children between 2 and 5 years of age” (s. 528–529). Artikeln bygger på videofilmade observationer av förskolebarns konflikter under den fria leken i förskolemiljön (s. 523; 531). I den teoretiska anknytningen beskriver Chen et al. bland annat konflikthanteringsstrategier hos barn (s. 526). De konflikthanteringsstrategier som förekommer bland barn kan delas upp i två olika huvudtyper. Den första konflikthanteringsstrategin kallas för ”insistent behaviors”. Denna strategi innebär att barnet visar en mindre förståelse för motparten i en konflikt och barnet har svårare för att se den andres perspektiv. Barn som använder sig av denna konflikthanteringsstrategi agerar genom fysiska eller verbala kraftuttryck mot motparten, pekar på de regler som finns i klassen och lutar till den vuxnes makt. Den andra konflikthanteringsstrategin kallas för ”non-insistent behaviors”. Denna strategi innebär att barnet visar en större önskan och möjlighet att se och förstå den andres perspektiv och att jämföra det med det egna perspektivet och den egna önskan. Barn som använder sig av denna konflikthanteringsstrategi agerar genom att dra sig undan, försöka kompromissa eller förhandla med motparten. I studien visade det sig att barn i de äldre förskoleåren oftare agerar med ett ”non-insistent behaviors”. Det visade sig också vara ovanligt med fysiskt aggressiva konflikter mellan barn i förskolan (s. 538).

Hur barn agerar i och hanterar de konflikter de är inblandade i påverkas också av barns utveckling av ”social and cognitive abilities” (Chen et al., 2001, s. 525). Med stigande ålder ökar förmågan hos barn att kunna se och förstå såväl sina egna handlingar och avsikter som

de hos andra barn (ibid). Åldersfaktorn föreföll även påverka vilken typ av konflikter som förskolebarn är involverade i (s. 523–525). Barn under tre år var oftare inblandade i konflikter som handlade om att ha en viss sak, medan barn tre år och äldre oftare var inblandade i konflikter som handlade om lek. I konflikterna om lek blev barnen oense om hur leken skulle gå till och vem som skulle vara med i leken. Det var också vanligare bland barn tre år och äldre att hamna i konflikter som uppstod av retande eller att man var oense om ordningsreglerna som gällde i klassen. I sin studie fann Chen et al. att pedagoger ombads av barn att komma till en konfliktsituation i endast 7,8 % av alla konflikter som barnen var inblandade i (s. 533). Tidigare i den teoretiska bakgrunden har det redogjorts för Vedeler (2009, s. 62–63) som menar att barn bör hantera sina konflikter utan vuxnas inblandning. Även Chen et al. poängterar att ”children use more negotiation in the absence, rather than in the presence of teachers” (s. 527) och menar att konfliktsituationer kan fungera som tillfällen för lärande (s. 538). Lärandet i en konflikt kan då handla om att se och utveckla en förståelse för både konflikthantering och för andras perspektiv. Då Chen et al. studerat konflikter som sker bland barn i förskolan med fokus på bland annat vad konflikter handlar om och hur de hanteras av barn är studien relevant för denna uppsats. Insamlandet av material skiljer sig åt mellan Chen et al. och föreliggande studie, liksom en relativt stor del av syftet; lärarens roll är mer betonad i denna uppsats, medan Chen et al. lägger en stor vikt vid åldersaspekten, någonting som inte berörs här.

Knutsson (2011) har studerat konflikter bland barn i förskoleklass. Syftet med denna studie var att ”studera hur barn i förskoleklass tänker kring sin egen inblandning i och hantering av konflikter i relation till skolans uppdrag att främja förståelse för andra” (s. 7). Frågeställningar var hur barn hanterar konflikter, hur konflikter uppstår, hur motparten i en konflikt förstås, samt om barnens tankar om vuxnas roll i konflikter. Knutsson genomförde studien genom att först läsa boken *Är du feg Alfons Åberg?* för sina respondenter. Därefter ställdes frågor med anknytning till syfte och frågeställningar (s. 20). Resultaten (s. 24–28) visar att barn hanterar konflikter genom att ta eller få hjälp av en vuxen, slåss, säga förlåt, göra ”någon form av försonande gest” (s. 25), alternativt ”utan uppgörelse” (ibid). Svaren varierar något beroende på om respondenterna svarar utifrån boken eller utifrån sina egna erfarenheter. Orsaken till konflikter barn emellan beror på att man är oense om lekinnehåll, deltagande eller har skilda uppfattningar om någonting. Även eskalerade låtsasbråk kan leda till konflikter. Känslan i en konflikt beskriver respondenterna som ledsen eller att man känner sig dum. Motparten upplevs som ledsen av somliga respondenter, andra har ingen uppfattning om motpartens känslor i en konflikt. Vuxna bör, enligt de flesta av respondenterna i Knutssons studie, lösa barns konflikter. Dock anser några respondenter att barn bör hantera sina konflikter själva innan en vuxen träder in. Knutsson (s. 32) skriver att barns empatiska förmåga behöver övas för att konflikthantering ska kunna ske på ett konstruktivt sätt och att relationer i barngruppen är viktiga att arbeta med. Knutssons uppsats påminner till stora delar om denna uppsats vad gäller syfte och frågeställningar. Knutsson lägger ett något större fokus på förståelsen av motparten, men ett något mindre fokus på pedagogen i barns konflikthantering. De respondenter som deltagit i Knutssons studie är något äldre än de äldsta barnen i denna uppsats. Metoden är delvis annorlunda då Knutsson läst en bok för respondenterna innan intervjuer genomförts. Intervjuerna har också behandlat både bokens handling och karaktärer, samt respondenternas egna erfarenheter och tankar.

Backlund och Forsling (2011) har undersökt hur förskolebarn och pedagoger ”erfar begreppet förlåt och försoning som ett led i en konflikthanteringsprocess” (s. 5). Backlund och Forsling genomförde intervjuer med barn som en uppföljning av en gestaltning med hjälp av dockor som visades för barnen. De intervjuade också pedagoger, då utan föregående gestaltning (s.

19). De resultat (s. 23–27) studien presenterar visar att pedagoger anser det viktigt att barnen är aktivt delaktiga i konflikthantering. Att lyssna på båda parter i en konflikt framstår som viktigt för pedagogerna. Begreppet förlåt förefaller vara någonting som barn förstår som att de gjort någonting felaktigt och att man kan säga eller göra förlåt när man gjort någonting fel. De svar barnen som respondenter gav visar att barn kan se att båda parter är ansvariga i en konflikt. För att bli sams kan man säga förlåt, kramas eller, då konflikten rör att man är oense om en sak, se till att båda har tillgång till en sådan sak som båda vill ha. Även barnens svar visar på att de kan ta del av motpartens perspektiv. En tydlig skillnad mellan barns och pedagogers uppfattning om hur vuxna agerar i barns konfliktsituationer lyfts fram (s. 33). Backlund och Forsling skriver att barnen upplever att pedagogerna säger till barnen att sluta; det är den konfliktlösningstrategi pedagoger har. Detta menar Backlund och Forsling dock att de inte kan utläsa efter pedagogernas berättelser. Backlund och Forsling har ett delvis annat syfte än denna uppsats då de mestadels fokuserar på försoning. Dock finns likheter mellan Backlund och Forslings uppsats och denna uppsats vad gäller intresset för att undersöka hur barn tar del av andras perspektiv, hur konflikter hanteras, samt hur barn upplever pedagogers agerande i barns konflikthantering.

3. Metod

3.1. Avgränsningar och urval

De avgränsningar som gjorts i denna uppsats har gjorts för att uppsatsmaterialet skulle bli hanterbart, då konflikter och konflikthantering är ett mycket stort område. I denna uppsats har barns erfarenheter, tankar och uppfattningar varit det centrala genomgående i undersökningen. Det är också barnens tankar och uppfattningar som utgör det resultat som presenteras och utgör stommen i denna uppsats. Avgränsningen mellan barn och pedagoger i förskolan gjordes med motiveringen att det fanns ett genuint intresse av att undersöka vad barnen har för uppfattning om konflikter och konflikthantering i förskolan. Dolk (2013, s. 30–32) skriver att ålder är en aspekt som kan ge en person tolkningsföreträde framför en annan. I relationen mellan barn och vuxna finns det föreställningar, vilka ofta inte ens ifrågasätts, som gör att barn anses underordnade på grund av sin lägre ålder. Maktrelationen mellan barn och vuxna är ”ofta asymmetrisk” (Dolk, s. 31). Detta är ett tungt vägande skäl till att denna uppsats fokuserar på barn i första hand. Hade fokus legat på att ta del av både barns och pedagogers uppfattningar om uppsatsens syfte och frågeställningar hade det eventuellt inneburit en risk för att pedagogernas svar skulle ses som mer sanna och riktiga. Avsikten med uppsatsen är inte att jämföra barns och pedagogers uppfattningar med varandra utan snarare att genom att ta del av barns uppfattningar stödja pedagoger i deras arbete tillsammans med barnen. Det finns dock andra tidigare studier som undersöker pedagogers uppfattningar och erfarenheter av konflikter och konflikthantering, vilka presenterats i den teoretiska anknytningen och kommer att lyftas fram i diskussionen.

Uppsatsen fokuserar på interpersonella konflikter; det vill säga konflikter som sker mellan personer (Kolfjord, 2009, s. 35). Mer specificerat berör uppsatsen sociala konflikter; vilka handlar om konflikter mellan människor där frågor om ”sociala värderingar, makt, roller, förfogande över resurser, ideologi eller intressekonflikter” ingår (Vedeler, 2009, s. 61). Det som presenteras och diskuteras i denna uppsats handlar alltså om konflikter som sker mellan två eller flera barn på förskolan där de inblandade parterna är oense om någonting. I viss mån berörs även konflikter av fysisk natur. Konflikter kan också ske inom en person, mellan grupper och på en strukturell nivå. Alla dessa konflikttyper har lämnats utanför denna uppsats. Inom konfliktområdet kan man också komma att beröra frågan om mobbning.

Mobbningsfrågan har helt lämnats därhän i denna uppsats, då det i sig är ett mycket stort område att undersöka.

I denna uppsats har det valts att enbart undersökas vad de äldre barnen på förskolan har för tankar, upplevelser och erfarenheter av konflikter och konflikthantering på förskolan. En tidigare undersökning gjord av Chen et al. (2001) vilka studerat barn i konflikter har visat att det är skillnad mellan hur barn i åldrarna 2-3 år och 4-5 år agerar i konfliktsituationer där andra barn är inblandade. Insikten om detta innebar att en avgränsning gällande undersökningsdeltagare gjordes inför denna uppsats: enbart de äldre barnen i förskolan har ingått i denna uppsats. Denna avgränsning påverkade också hur urvalet av medverkande i studien gick till.

Vad gäller urval kan det för denna uppsats vara relevant att redovisa generella urvalsprinciper vid respondentundersökningar. Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud (2012, s. 259) hänvisar till McCracken (1988) som skriver att man vid en respondentundersökning bör välja ut ett mindre antal personer som man inte känner, samt att dessa personer inte ska vara så kallade subjektiva experter. Vid samtalsintervju med en tidigare okänd respondent minskar risken för att den som intervjuar tar saker för givet och tror att den förstått respondenten. I denna studie genomfördes intervjuer med barn som respondenter, vilket medför något andra omständigheter. Vid intervjuer med barn är det viktigt att det finns en känsla av förtroende mellan barn och intervjuare (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2000, s. 26–29). Vetskapen om det gjorde att de barn som deltog i studien som respondenter sedan tidigare var bekanta med intervjuaren. Esaiasson et al (s. 260) skriver om ”intensitet i urval” och beskriver att man genom att använda sig av denna urvalsprincip väljer att låta deltagarna i en undersökning vara personer som har erfarenhet av det undersökningen handlar om. För att kunna uppfylla denna uppsats syfte gjordes därmed ett urval där alltså barn i en viss ålder ingick, därför att de ansågs besitta de erfarenheter som var av vikt att ta del av i denna uppsats. Totalt 23 barns vårdnadshavare tillfrågades om de godkände att deras barn skulle kunna komma att få frågan om att delta i denna undersökning. 14 positiva svar lämnades till förskolan. Av dessa 14 barn som det var möjligt att fråga om intresse för deltagande i studien valde tre barn att säga nej och två barn att först svara ja, men de ändrade sig när intervjun skulle börja. Slutligen kom nio barn att intervjuas i denna studie. Vid respondentundersökningar ska man genomföra nya undersökningar tills man når det som kallas för teoretisk mättnad; det vill säga att man tror att alla de relevanta uppfattningarna om undersökningsområdet har framkommit under samtalen (Esaiasson et al., s. 168). I denna uppsats är rådet om att undvika subjektiva experter inte relevant.

3.2. Intervju

Då syftet med denna uppsats är att lyfta fram barns perspektiv på konflikter och konflikthantering i förskolan var det av största vikt att låta barn komma till tals i studien. Samtalsintervju upplevdes då vara den mest lämpliga metoden för att uppnå det eftersom en intervju skapar möjlighet för ett samtal där den som ställer frågor kan följa respondenten och dennes svar. På så vis kan den som leder intervjun följa respondentens tankegångar och ställa frågor till respondenten för att bättre förstå vad som menas och vill berättas. En samtalsintervju har fördelarna att respondenten friare kan svara på frågorna, samt att de svar som ges av respondenten kan följas upp med följdfrågor (Esaiasson et al., 2012, s. 251). Genom att samtala med barn kan man få en möjlighet att låta barnens tankar synliggöras (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2000, s. 9–13). Arnér och Tellgren (2006, s. 28) beskriver att man genom att se barns perspektiv låter barnen vara informanter som själva berättar om sina villkor. Esaiasson et al (s. 227–228) skiljer dock mellan informanter och

respondenter i undersökningar. Informanter beskrivs vara personer som är sanningsägare och som bidrar med information om ”vad som faktiskt hände i” (s. 227). De barn som deltagit i denna studie kallas däremot för respondenter; detta för att det är barnens egna tankar och uppfattningar som varit i centrum för studien (s. 228).

Inför intervjuer med barn bör man ha tänkt igenom praktiska saker som tid, plats och material att använda sig av under intervjusituationen. Tidsaspekten är viktig då det kan påverka barnets motivation och ork beroende på när på dagen en intervju genomförs, men också för att man bör avsätta tillräckligt lång tid för att låta barnet ta den tid det behöver, utan att stress ska uppstå. Platsen bör vara vald så att den är lugn och det finns möjlighet att hela tiden ha ögonkontakt med barnet (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2000, s. 25–26). Intervjuerna skedde inne på respektive respondents avdelning, i ett rum som gick att stänga till så att vi kunde samtala ostört. Samtliga intervjuer skedde under förmiddagar med god tidsmarginal till nästa aktivitet. Till intervjuerna behövdes intervjuguide och ljudinspelningsredskap medtas.

Sociala aspekter bör också beaktas vid intervju av barn. Att det finns en känsla av förtroende mellan barnet och den vuxne är viktigt. Barnet bör bli informerat om det tänkta samtalsinnehållet, samt syftet med samtalet. Den som genomför intervjun behöver visa respekt för barnets känslor och för barnets aktiviteter (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2000, s. 26–29). I denna studie informerades barnen först om varför jag önskade genomföra intervjuer. De fick ta del av syftet till denna undersökning innan intervjuerna genomfördes, dock omformulerades syftet för att barnen skulle ha en möjlighet att bättre förstå det. Därefter tillfrågades varje barn först om det fanns ett intresse av att delta i intervju och vid positivt svar tillfrågades barnet om det ville genomföra intervjun omgående eller efter en liten stund.

Doverborg och Pramling Samuelsson (2000, s. 38) skriver: ”Som intervjuare måste man ha en idé om vad man vill med intervjun”. I den studie som genomförts inom ramen för denna uppsats var uppsatsens syfte utgångspunkt vid formulerandet av den intervjuguide (se bilaga) som användes vid samtliga respondentintervjuer. Samtliga frågor som ingick i intervjuguiden var formulerade så att de kunde bidra till att uppnå syftet och besvara de frågeställningar som uppsatsen har till syfte att undersöka. Intervjuguiden skapades utifrån en mall av Esaiasson et al. (2012, s. 264–267) där intervjun inleds med kortare information om intervjuens syfte och upplägg. Vidare fortsätter intervjun och intervjuguiden med temaområden utifrån vilka frågor och följdfrågor ställs. De temaområden som ingick i denna studie var konflikter, konflikthantering och pedagoger i konflikthantering. Vid intervju av barn förekommer dock vissa specifika aspekter att beakta. Bland annat påverkar barnets ålder hur öppna eller övergripande frågorna kan vara. Yngre barn behöver oftare få mer specifika frågor att svara på för att de ska ”kunna ge uttryck för sina tankar” (Doverborg & Pramling Samuelsson, s. 35). Inför denna studie gavs respondenterna frågor som var av en öppnare karaktär, med mer specificerade följdfrågor. Vissa följdfrågor var förberedda innan intervjutillfällena, andra följdfrågor uppstod i samtalet med respondenten, baserat på hur respondenten besvarat en tidigare fråga. Att uppmana respondenten att berätta och förklara är ett sätt att underlätta för att få ta del av respondentens tankar och föreställningar (Doverborg & Pramling Samuelsson, s. 34). Frågorna som formulerats i intervjuguiden fungerade som en stödram för att täcka in de områden som intervjun avsåg täcka in. Avsikten med intervjuguiden var alltså inte att använda den som en mall för hur intervjun skulle gå till. Frågorna ställdes därför inte i samma ordning vid intervjutillfällena. Inte heller formulerades frågorna exakt likadant vid respektive intervjutillfälle. Innehållet i frågorna var detsamma, men beroende på hur respektive respondent valt att tidigare berätta och svara på frågorna anpassades de följande intervjufrågorna för att de skulle följa respondentens berättande så bra som möjligt.

Exempelvis hände det att en respondent använde sig av uttrycket ”att vara ovänner”, då användes det uttrycket som komplement till uttrycken ”bråka” och ”vara osams”. Uttrycken ”bråka”, ”vara osams” och ”vara ovänner” användes alla som ersättare för begreppet konflikt. Ellmin (2008, s. 59) sammanfattar utifrån några tidigare studier, där barn och konflikter ingått, att skolelever sällan verkar vara bekanta med begreppet konflikt, men att begreppet ”bråk” var att likställa med konfliktbegreppet.

3.3. Material

De ljudinspelningar som uppstod under respektive intervju transkriberades ord för ord inom det närmsta dygnet efter respektive intervju. Detta för att mitt minne då fortfarande var färskt och det fanns möjlighet att lägga till information som ljudinspelningen inte uppfattat; så som kroppsspråk hos barnen. Vid transkriberingen lades stor vikt vid att ordagrant skriva ned vad barnen sagt. I uppsatsens resultatredovisning förekommer dock vissa omskrivningar av ord eller formuleringar i citaten, i de fall då någon respondent uttryckt sig med ett mycket speciellt ord eller en egen variant av ett ord. För att kunna säkerställa anonymiteten har jag då skrivit om ordet för att skydda respondenterna från att identifieras genom citaten.

Vid samtalsintervjuundersökningar är det de olika uppfattningarna och tankarna som är det centrala, inte de enskilda personerna (Esaïasson et al., 2012, s. 229). De svar och utsagor som respondenterna gav under intervjuerna lästes ett flertal gånger för att mönster av uppfattningar och föreställningar skulle kunna finnas. De mönster som sågs i studiens material menar jag är ett exempel på de kvalitativt skilda sätten att tänka, vilket Doverborg och Pramling Samuelsson (2000, s. 48) skriver om. De kvalitativa skillnaderna utgör grunden för de kategorier som presenteras i uppsatsens resultatdel. Genom att tolka och analysera de svar man har fått under intervjuer skapas möjligheten att använda sig av intervjuerna på ett pedagogiskt plan (s. 47).

3.4. Analys

Det material som fanns att studera efter genomförda intervjuer och transkriberingar lästes igenom flera gånger för att jag skulle se vad respondenterna verkligen hade berättat. För att söka efter mönster i respondenternas berättelser markerades med olikfärgade pennor de utsagor som rörde temana: konflikter på ett mer generellt plan, barns sätt att hantera konflikter, barns uppfattningar om hur pedagoger agerar i barns konflikter och konflikthantering, samt barns tankar om hur pedagoger borde agera i barns konflikter och konflikthantering. Dessa teman valdes ut då de alla hade relevans för denna studie utifrån studiens syfte och frågeställningar. Efter att respondenternas berättelser färgmarkerats var det möjligt att utläsa kategorier av uppfattningar inom de respektive temaområdena. Dessa kategoriserade uppfattningar är vad som presenteras i uppsatsens resultatdel.

När resultatredovisningen skrevs presenterades de olika uppfattningarna och erfarenheterna respondenterna berättat om inom respektive temaområde. Citat ur respondenternas berättande fick fungera som konkreta exempel på hur uppfattningarna hade uttryckts. De skilda kategorierna presenterades för att visa på de likheter och olikheter som funnits i materialet. Avslutningsvis skrevs en sammanfattning av resultatet för att förtydliga vad som framkommit under studien.

3.5. Etiska hänsyn

3.5.1. Reflektioner inför uppsatsens genomförande

Vid planerandet av uppsatsen beaktades de etiska aspekterna mycket noggrant. Reflektioner kring om det var etiskt riktigt att be barn delta i denna undersökning begrundades med ett

flertal olika aspekter som utgångspunkt. Det fanns en medvetenhet om att barnens deltagande i undersökningen kunde innebära en risk för att deras eventuella negativa erfarenheter av konflikter och konflikthantering skulle lyftas fram, vilket skulle kunna bidra till att negativa och olustiga känslor skapades eller återuppväcktes. I forskningsetiska principer för humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning står det skrivet att individskyddskravet är mycket viktigt att beakta vid forskning. Detta krav innebär att individer som deltar i forskningsundersökningar inte ska "utsättas för psykisk eller fysisk skada, förödmjukelse eller kränkning" (Vetenskapsrådet, s. 5). Svårigheten låg också i att barnens erfarenheter, tankar och föreställningar inte kunde förutses, vilket gjorde det svårt att veta vilket eventuellt stöd barnen skulle komma att vara i behov av efter deltagandet i undersökningen. En fråga som uppstod utifrån reflektionerna kring eventuella negativa följder var hur dessa eventuella följder skulle tas om hand. Reflektioner om hur jag som uppsatsförfattare och ansvarig för undersökningen skulle förhålla mig begrundades. Vad som avgjorde att uppsatsen fick fortgå från planeringsstadiet var dels tanken att jag faktiskt skulle vara den som genomförde undersökningsintervjuerna tillsammans med barnen, vilket innebar att jag skulle kunna stoppa intervjun om jag ansåg att det fanns en uppenbar risk för barnet att berätta om sådant som skulle komma att skada honom eller henne. Dels fanns också tanken om att resultatet skulle kunna komma att bli viktigt – både för barnen själva, men också för de barn som går på andra förskolor och för de barn som i framtiden kommer att gå i förskolan. I forskningsetiska principer för humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning skriver man att "det vore närmast oetiskt att avstå från att bedriva forskning kring faktorer som kan komma att t.ex. förbättra människors hälsa och livsvillkor" (ibid). Genom att be barn delta i denna undersökning menar jag att det finns möjlighet att förbättra förskolans pedagogiska verksamhet, vilket i sin tur påverkar vad förskolan kan erbjuda barnen i deras lärande och utveckling av empati och delaktighet.

3.5.2. Forskningsetiska principer

Informationskravet

Informationskravet innebär att de som deltar i forskningen ska informeras om syftet för forskningen, samt vad som gäller deras eget deltagande i forskningen. Deltagandet ska vara frivilligt och varje deltagare har rätt att under forskningens gång avbryta sitt deltagande (Vetenskapsrådet, s. 7). Detta krav tillgodosågs genom att ett informationsbrev delades ut till vårdnadshavare till samtliga barn vilka kunde komma att tillfrågas om de ville delta i denna studie. Grunden till informationsbrevet utgjordes av en, av kursansvarig för examensarbetet skriven, mall för anhållan om tillstånd för barns deltagande i uppsats inom lärutbildningen. Informationsbrevet beskrev uppsatsens syfte och vilka huvudsakliga frågor som ingår i uppsatsen, samt att deltagandet var frivilligt. Respektive barns vårdnadshavare ombads att fylla i om de samtyckte till att barnet medverkade i studien eller ej. De barn som senare kom att ingå i studien tillfrågades även de om de ville delta, samt att de – även vid ett positivt svar om deltagande – kunde välja att inte längre delta.

Samtyckeskravet

I likhet med informationskravet innebär samtyckeskravet att deltagarna informeras om sina rättigheter vid deltagandet i en studie, samt att deltagare som väljer att avbryta sin medverkan har full rätt att göra detta utan att riskera att utsättas för repressalier eller någon form av press för att återuppta sitt deltagande (Vetenskapsrådet, s. 9–10). Kravet om samtycke uppfylldes, liksom beskrivet under informationskravet, genom att såväl de deltagande barnen som barnens vårdnadshavare informerades om att deltagandet i studien var frivilligt. Barnen hade möjlighet att själva välja att delta eller att avstå från medverkan. Vårdnadshavarens

godkännande av barnets medverkan innebär enbart att barnet kunde komma att bli tillfrågat om det ville delta i studien.

Konfidentialitetskravet

Konfidentialitetskravet innebär att deltagare i undersökningar ska tillförsäkras anonymitet så att utomstående inte ska kunna ta del av information om deltagarna (Vetenskapsrådet, s. 12). Konfidentialitetskravet tillgodosågs genom att avidentifiera samtliga barn i uppsatsens text. Det förekommer inga namn eller könsanvisningar i uppsatsen. I uppsatsens resultatredovisning hänvisas alla citat och yttringar till det anonyma ”en respondent”; detta för att förstärka konfidentialiteten. Liksom tidigare skrivits har somliga citat även ändrats en aning för att säkerställa anonymiteten. De intervjuer som genomförts under studien spelades in med hjälp av röstinspelning. Ljudmaterialet har förvarats så ingen utomstående har kunnat ta del av det. Även det transkriberade materialet har förvarats så att utomstående inte har haft tillgång till det.

Nyttjandekravet

Nyttjandekravet innebär att information om deltagare i en undersökning enbart får komma till användning i det forskningsändamål uppgifterna samlats in till. Uppgifter om medverkande individer får inte heller lov att ”användas för beslut eller åtgärder som direkt påverkar den enskilde (vård, tvångsintagning, etc.) utom efter särskilt medgivande av den berörda” (Vetenskapsrådet, s. 14). Hänsyn till nyttjandekravet tas genom att alla uppgifter som samlats in under undersökningen enbart används till att genomföra denna uppsats. Kravet på att uppgifter om de medverkande inte skulle få lov att användas för att fatta beslut som skulle komma att påverka den enskilde om inte den enskilde gav sitt godkännande till det var dock ett sådant som gav upphov till reflektion innan undersökningen genomfördes. Liksom beskrivet tidigare, under avsnittet som beskriver de reflektioner som fanns inför uppsatsens genomförande, fanns det en risk att det skulle framkomma sådant som var av känslig natur för de medverkande barnen. Den känsliga informationen skulle jag som undersökningsansvarig då behöva lyfta fram till de ordinarie pedagogerna på förskolan för att de skulle kunna hjälpa barnet. Jag informerade därför respondenterna innan intervjuerna startade att det de sa inte skulle berättas vidare till någon annan person, om det inte var så att jag fick höra någonting som det var väldigt viktigt att berätta vidare för någon annan vuxen i barnets närvaro. Detta kan ha lett till att respondenterna avstod från att berätta vissa saker, men jag ville inte lova att hålla vad som helst hemligt för att sedan eventuellt bli tvungen att bryta det löftet.

3.6. Validitet, reliabilitet och generalitet

Då det genomgående under arbetet med denna uppsats har undersökts, analyserats och diskuterats i relation till uppsatsens syfte och frågeställningar kan uppsatsens validitet sägas vara god. Validitet innefattar både begreppsvaliditet och resultatvaliditet. För att kunna bedöma resultatvaliditeten krävs det också att man bedömt reliabiliteten. God begreppsvaliditet når man då teori och empiri överensstämmer (Esaiasson et al., 2012, s. 57–63). Genom undersöka barns uppfattningar om det ämnesområde som berörs i denna uppsats, samt att diskutera och hänvisa föreliggande studies resultat till tidigare teoretisk och empirisk forskning, kan begreppsvaliditeten sägas vara god. Reliabilitet innebär att fel, såväl slumpmässiga som systematiska, är frånvarande. Då samtliga intervjuer har spelats in och transkriberats relativt noga har risken för fel minskat. Genom att hävda att uppsatsen har en god begreppsvaliditet och en god reliabilitet kan det också sägas att resultatvaliditeten är god. Resultatvaliditet handlar om att man undersöker det som man har påstått att man ska undersöka.

Forskning har ofta till syfte att säga någonting om det generella och det allmänna (Esaiasson et al., 2012, s. 27). Man strävar efter att kunna dra generella slutsatser utifrån det egna resultatet (s. 89). När man genomför en mindre undersökning där enbart ett fåtal personer ingår blir det dock svårt att hävda att resultatet går att generalisera, men det går fortfarande att visa på de olika uppfattningar kring ett fenomen som undersökningen visat (s. 166–167). I studien som ligger till grund för denna uppsats har enbart ett litet antal personer deltagit, vilket innebär att resultatet inte går att generalisera. Däremot kan det sägas att resultatet som framkommer i uppsatsen visar på en begränsad variation av uppfattningar hos respondenterna och eventuellt kan man hävda att det därmed går att urskilja vissa generella tendenser.

3.7. Metoddiskussion

Tidigare studier har visat att barn som deltar i intervjuer väljer att avstå från att svara på en fråga. Istället svarar barn ofta på frågor på ett sätt som är anpassat ”till de sociala reglerna i situationen” och som barnet tror kommer att göra mottagaren av svaret nöjd (Hundeide, 2006, s. 11). Detta kan vara relevant att tänka på då det är just intervjuer som denna uppsats bygger på. De svar som barnen har gett kan inte helt säkert sägas vara deras ärliga tankar och uppfattningar, men upplevelsen under intervjuerna var att inga svar forcerades fram; vissa respondenter avstod från att svara på somliga frågor, eller att svara ”jag vet inte”, alternativt avbryta sitt deltagande genom att säga att de inte ville prata längre. Utgångspunkten i uppsatsen är därmed att det barnen har sagt under intervjuerna är deras perspektiv på konflikter och konflikthantering.

Intervju som metod fungerade mycket väl för att genomföra en empirisk studie i relation till det syfte och de frågeställningar som denna uppsats avser undersöka. För att ta del av barns perspektiv och låta barns röster bli hörda krävs det att man ger barn möjlighet att berätta och ge uttryck för sina tankar och uppfattningar. Frågorna som ställdes till respondenterna fungerade över lag väl – men det krävdes också en stor flexibilitet som intervjuare då varje respondent uttryckte sig på olika sätt varpå frågorna också behövde ställas på olika sätt. Det kan också ses som en nackdel med intervju som metod då det finns en risk att olika respondenter får olika frågor och därmed ges olika möjlighet att delge sina tankar, föreställningar och erfarenheter. Tidigare studier gjorda på området har genomförts på ett delvis annat sätt. Knutsson (2011) valde att läsa en bok med konfliktrelaterat innehåll för de barn som sedan deltog i intervju. Backlund och Forsling (2011) spelade upp en dockteater för barnen som ingick i deras intervjubaserade studie. Detta kan ses som två alternativa sätt att genomföra intervjustudier med barn som respondenter. Att använda sig av en påhittad historia kan ha sina fördelar då det ger barnen ett sammanhang utifrån vilket de kan reflektera kring de påföljande intervjufrågorna, vilket skulle kunna ses som fördelaktigt. Å andra sidan skulle det kunna finnas en risk att en sådan ingång i samtalet med barnen skulle kunna leda dem mot en viss typ av konflikt, vilket var en anledning till att ingen teater eller bok användes i denna studie. Antalet deltagande respondenter i denna studie gav ett fullt tillräckligt stort material för att kunna söka efter mönster och se vilka skilda kategorier av uppfattningar kring frågorna konflikt och konflikthantering i förskolan som fanns. Dock var undersökningen både för liten för att kunna påstå att resultaten var generaliserbara, samt att urvalet av respondenter inte var slumpmässigt på det sätt som krävs för att kunna dra generella slutsatser utifrån resultatet. Troligen skulle å andra sidan denna uppsats kunna användas som utgångspunkt för en större och liknande studie framöver då genomförandet av denna uppsats har visat att den valda metoden fungerade väl för att få ett material, bestående av respondenternas uppfattningar, tankar och erfarenheter, att analysera och diskutera.

Det motiverades tidigare i uppsatsens avgränsningar och urval varför fokus är barns uppfattningar och tankar. Risker med att undersöka barns och pedagogers uppfattningar om samma frågor i en och samma studie lyftes fram. Dock finns det också fördelar med att ta del av såväl barns som pedagogers uppfattningar och erfarenheter på samma frågeställningar. Intervjuer med pedagoger verksamma i förskolan skulle kunnat göra studien mer nyanserad och bredare. Pedagogerna skulle då kunnat ge sin bild av vad barn hamnar i konflikt om på förskolan, hur de upplever att barnen agerar i och hanterar konflikterna, samt hur de själva som pedagoger agerar i barns konfliktsituationer. Pedagogerna skulle också kunnat tillfrågas vad de har för syn på konflikter generellt, vilket då skulle kunna användas som utgångspunkt utifrån vilken barnens svar skulle kunna tolkas och diskuteras. Materialet hade även kunnat kompletteras med observationer av barns konflikter och konflikthantering, både där barn själva hanterat konflikter och i situationer där pedagoger varit inblandade. Dessa empiriska studier var dock inte möjliga att genomföra som tillägg inom ramen för denna uppsats.

4. Resultatredovisning

I följande resultatredovisning kommer det att redogöras för vilka erfarenheter, tankar och föreställningar barnen har om konflikter, konflikthantering och pedagogers roll i konflikter barn emellan. Citat ur intervjuer återges för att förtydliga. Vid citaten skrivs "I:" ut för att markera intervjuare, "R:" för att markera respondent. I somliga citat pratar respondenterna om andra barn och nämner dem då vid namn. I resultatredovisningen har namnen ersatts med bokstäver. Anledningen till att det är bokstäver och inte fingerade namn är för att det i denna uppsats är ointressant om barnen är flickor eller pojkar. Det är också av den anledningen som respondenterna och andra barn som respondenterna nämner ibland refereras som "hen".

4.1. Konflikt i förskolan

4.1.1. Inledande tankar om konflikter

Somliga respondenter talar om konflikter de själva har varit delaktiga i, andra väljer att beskriva konflikter de sett eller hört andra berätta om. Flera använder sig av ordet "man" när de talar om konfliktsituationer. Det framkommer att respondenterna lägger vikt vid relationsaspekten i konflikten; en respondent säger:

R: Och man brukar bli osams med vännerna.

Av citatet kan det utläsas att konflikter alltså är någonting som sker i ett socialt sammanhang, där relationer är centrala.

4.1.2. Vad konflikter handlar om

Efter respondenternas berättande om vad konflikter handlar om utkristalliserar sig tre sorters konflikter; de som handlar om äganderätt till saker eller platser, de som handlar om att man är oense om en aktivitet eller roller i en aktivitet, samt fysiska konflikter. Konflikter om äganderätt beskrivs på följande sätt av en respondent:

I: Vad är man osams om då?

R: Att man tog grejerna samtidigt, men bråkar om att jag tog den först.

I: Kan det vara något annat också?

R: Ja det kan det. Att om man klättrar på ett träd och så får bara en plats och så säger man "Jag kom hit först". Och så börjar man bråka lite.

En annan respondent berättar på liknande sätt:

R: Jo, det har hänt någon gång här i byggis när A tog ett bygge från oss. Det var jag och B som byggde det.

De två citaten visar på att konflikter kan uppstå när barn är oense om vem som ska ha rätten till en viss sak eller en viss plats.

Konflikter som handlar om att man är oense med sina vänner om vad man ska göra eller vem som ska bestämma i en aktivitet beskrivs som förekommande av respondenterna. Det kan förekomma diskussioner med andra barn om vad man vill göra när viljorna skiljer sig åt. En självupplevd händelse beskrivs av en respondent:

R: Det var så här med C och D. När C bestämde en lek så bestämde C hela tiden den leken och då blev D ledsen för att jag aldrig lyssnade på hen.

I detta citat framstår relationen barnen emellan som viktig. Det förefaller inte bara vara leken i sig som är grunden till konflikten utan även att relationen mellan respondenten och D var i obalans då D blev ledsen av respondentens agerande.

Andra konflikter som beskrivs av respondenterna är fysiska sådana. Det berättas inte om självupplevda fysiska konflikter, men flera respondenter svarar spontant att ett bråk eller att vara osams med någon kan betyda att ett barn slår ett annat barn. Detta framkommer både genom att respondenter förklarar detta uttryckligen, men kan också tolkas fram genom följande samtalssekvens:

I: Berätta vad du tänker att ett bråk eller osams innebär eller kan betyda.

R: Jag tycker att man inte ska slåss. (...) Om man slåss kan det hända att man skadar sig.

(...) Jag tycker i alla fall inte att det är så bra att slåss.

Citatet visar att fysiska konflikter är någonting som har erfarits på något sätt. Att slåss är ett sätt att agera fysiskt i en konflikt.

4.1.3. Hur en konflikt känns

De känslor som beskrivs av respondenterna när de talar om hur en konflikt känns är beskrivna med negativa ord och även ibland förstärkta med grimaser. Några respondenter säger att det inte känns bra, men vet inte hur de ska beskriva att det då känns. Andra respondenter förklarar att det känns argt och ledsamt. En respondent beskriver på följande sätt hur hen upplevde en konfliktsituation med två andra barn:

R: Så då blev det liksom lite argt.

Respondenterna beskriver också hur de tror att motparten i en konflikt känner sig. Fokus ligger fortfarande på negativa känslor, men känslan av att vara ledsen är den dominerande. En av respondenterna berättar om en konfliktsituation:

I: Hur tror du att det kändes för de andra?

R: Lite ledsamt, när de var ledsna då. De såg lite ledsna ut.

Citatet visar att respondenten genom att se på motparterna tolkar att deras känsla är ledsamhet. Det tycks alltså finnas en liten skillnad i hur respondenterna beskriver sin egen upplevelse och känsla kring konflikter och hur de tror att motparten i en konflikt känner.

4.2. Hur barn beskriver att de hanterar konflikter

4.2.1. Konflikthantering med relationen och samspel i fokus

Respondenterna ger flera exempel på hur de själva och andra barn hanterat konflikter genom att samtala, förhandla och använda sin empatiska förmåga i konflikthanteringen. Att fråga den man är i konflikt med varför den har agerat på ett visst sätt är en strategi som tas upp. I samtal parterna emellan menar respondenter också att man kan säga förlåt till den man är i konflikt med. Att säga förlåt kan ses som ett sätt att undvika en fördjupad konflikt och återupprätta den goda vänskapen. En respondent uttrycker det så här:

R: Man säger förlåt. Eller något annat. Man kan säga ”Det var inte min mening”, eller ”Förlåt, det var inte min mening”.

Att värna om relationen i en konflikthanteringssituation kan också ske genom att man ändrar sitt eget agerande. Det uttrycks av en respondent att en eller båda parter i en konflikt kan ha agerat på ett mindre bra sätt, respondenten menar då att man ska göra på följande sätt:

R: Försöka bli snäll igen. Försöka bli snäll tillbaka.

Konflikter kan också hanteras genom förhandling. Respondenter uttrycker att barnen kan förhandla sig fram till vem som ska få lov att använda en viss sak först, eller vem som ska få tillträde till ett visst rum, eller en viss plats först. Genom att förhandla med varandra menar respondenterna att båda parter kan uppnå en känsla av att vara nöjda. Vid somliga tillfällen menar respondenterna att man också kan komma fram till en lek som båda parter vill delta i, eller att man i andra situationer kan säga att alla kan få vara med, så behöver ingen vara ledsen.

4.2.2. Undvikande konflikthanteringsstrategier

De undvikande konflikthanteringsstrategier som beskrivs av respondenterna är både av typen direkt undvikande genom att avlägsna sig från konfliktsituationen och av typen att man agerar avledande och på så vis undviker att stanna kvar i konflikten och hantera den på annat sätt. Dessa sätt att hantera en konflikt beskriver respondenterna att de själva emellanåt använder sig av, men också att de upplevt att motparten i en konflikt agerat på samma sätt. En respondent uttrycker hur hen säger sig agera ibland:

R: Om någon bråkar med någon och säger så här typ ”Nej, jag vill inte bråka med dig”. (...) Då kan man gå och hitta någon annan.

En annan respondent berättar hur hen ibland agerar i konfliktsituationer:

R: Då skulle jag i alla fall inte bråka. Då skulle jag bara gått iväg och struntat i det. Och gjort något annat.

En respondent berättar att hen upplevt att andra barn blivit tysta och lämnat en konfliktsituation, utan att säga någonting om konflikten. Respondenten får senare frågan hur hen tror att en motpart skulle agera i en konfliktsituation om motparten ville att situationen skulle bli bättre:

R: Kanske går iväg och säger ingenting. Det kan vara så.

De mer indirekta undvikande konflikthanteringsstrategierna som respondenterna berättar om handlar om att de gör någonting som får den andre personen att skratta, eller går med på att

leka någonting som den andre personen vill, med motiveringen att man då kan bli vänner igen. Respondenter berättar också att det händer att de ger någonting, en teckning eller liknande, till motparten för att konflikten ska ta slut.

4.2.3. Fysiska ageranden

Fysiska agerande i konflikter nämns enbart vid ett tillfälle under samtliga intervjuer. Den respondent som talar om att en konflikt hanteras med fysiska uttryck säger:

R: Då kanske man börjar slåss.

Respondenten berättar alltså inte att hen själv har slagits som ett sätt att hantera konflikter, utan beskriver snarare ett tänkbart scenario för hur en konflikt skulle kunna utspelas och hanteras.

4.2.4. Att ta hjälp av någon annan i konflikthanteringen

En konflikthanteringsstrategi som flera respondenter berättar om är att ta hjälp av någon annan. I de flesta fall är det en pedagog som är den man vänder sig till, men en respondent beskriver också hur hen fått stöd av ett annat barn då hen själv befann sig i en konflikt med barnen E och F:

R: Då sprang jag iväg och då pratade jag med G lite och då så sa jag att E och F var lite ledsna, för de såg ju så ut och de sprang ju iväg och så. Då kunde G, G sa att hen kunde hjälpa mig så då blev vi vänner igen.

Att be en pedagog om hjälp beskrivs av respondenterna på skilda sätt. En respondent berättar utifrån en konfliktsituation där tre barn varit inblandade hur hen tänker sig att hen skulle agera i en tänkt framtida konflikt med samma utgångsläge:

R: Om H och jag skulle säga till I att ”Du får inte vara med”, kanske vi skulle säga till fröken att då kunde hon gå ut ur huset.

Det kan tolkas som att hen ber pedagogen om hjälp först när hen inte klarar av att hantera konfliktsituationen på egen hand. Andra respondenter lyfter fram att säga till en pedagog som en tidig strategi i konflikthanteringsarbetet.

R: Om man skulle vara osams då kan man gå och säga till fröken.

Konflikthanteringsstrategin att ta hjälp av någon annan förefaller ske på ett flertal olika sätt, i olika skeden av konflikten. Den som barn tar hjälp av kan vara ett annat barn eller en pedagog.

4.3. Hur barn upplever att pedagoger agerar i barns konfliktsituationer

4.3.1. Pedagoger säger till

När respondenterna blir tillfrågade vad pedagogerna gör när barn är i konflikt med varandra blir svaret nästan genomgående att vuxna säger till. Ibland förtydligar respondenterna med att vuxna säger till barnen att sluta bråka. En respondent berättar så här:

R: Jag har sett på skolan att de bråkar. (...) Då får man säga till fröken, annars kanske de bråkar mera.

I: Vad gör fröken då?

R: Säger att de ska sluta bråka.

En annan respondent beskriver:

R: Då säger fröken till att ”Sluta, inte slåss, krama och vara snäll”.

Ytterligare en respondent menar att det kan gå till på följande sätt:

I: Om några barn är osams, vad gör fröknarna då?

R: Säger till.

I: Vad säger de då?

R: Bara säger att ”Nej sluta bråka så där, sånt där grejer ni gör”.

Flera respondenter svarar att de inte vet hur det känns när pedagogen säger åt barnen på det här sättet, andra menar att det känns bra när pedagogen agerar på detta sätt, medans ytterligare andra säger att det känns lite läskigt när fröken låter arg. En respondent som upplever det mer negativt när pedagogen säger på det sättet berättar:

I: Har du något exempel på hur fröken säger eller gör?

R: Eller så säger ett barn det när de görs så, bråkar, eller så går han eller hon och säger till fröken att de bråkar. Då säger fröken att nu får ni sluta och bråka.

I: Säger fröken så på en gång?

R: Kanske. Eller ”Ni kan sluta göra så”, inte så argt brukar de säga.

I: Brukar de inte låta argt?

R: Lite olika.

I: Hur tycker du att det är när vuxna säger så då?

R: Lite gråtigt.

I: Hur menar du?

R: Att folk gråter och så.

I: Vad är det som gör att folk gråter då?

R: Att fröken pratar som en varg; ”Nu får du sluta!” (barnet använder en mörk och hård röst (mitt tillägg)).

En annan respondent beskriver hur hen upplever det när pedagogerna säger till barn i en konfliktsituation:

I: Om en fröken ser att några barn är osams, vad gör fröken då?

R: Säger till.

I: På vilket sätt?

R: Det var det barnet som hade bollen först.

I: Hur känns det när fröken kommer och säger så?

R: Inte så bra.

En respondent beskriver sin upplevelse av vuxnas känsloläge i barns konfliktsituationer och berättar vad hen tror är orsaken till pedagogers agerande:

I: Om två barn är osams på förskolan, vad gör de vuxna då?

R: Blir arga. Och tänker om de var barn så bestämmer mamma och pappa och sånt och sen på förskolan när de blev vuxna då kan de bestämma.

Det förekommer också upplevelser hos respondenterna av att pedagogerna bestämmer. Ovanstående citat kan ses som ett exempel på den upplevelsen. Det berättas om upplevelser där respondenter tyckt att det varit bra att pedagogen bestämt, men också erfarenheter där respondenter förefaller mindre nöjda med att pedagogen bestämt. En respondent pratar om hur det skulle vara om hen var i konflikt med ett annat barn om vem som skulle få lov att vara i ett hus där en lek skedde. Respondenten berättar hur hen tror att pedagogerna skulle agerat:

R: Då skulle de sagt att båda kunde vara med, om man sagt att ”Nej, du får inte vara med”.

Den berättade situationen beskrivs som om den var en hypotetisk situation, men respondenten beskriver ändå hur hen tror att en pedagog skulle agerat i en sådan situation. Vad respondenten tycker om att pedagogen gör på detta sätt framkommer inte av citatet.

Det framkommer alltså flera berättelser om hur pedagogerna upplevts säga till och bestämma i barns konfliktsituationer. Hur respondenterna upplever dessa tillsägelser och ageranden från pedagogernas sida varierar.

4.3.2. Pedagoger kan trösta

En annan funktion pedagoger kan fylla i konflikthanteringssituationer är genom att trösta barnen. En respondent lyfter fram att det är någonting som hen upplever att pedagoger gör när barn är osams.

4.3.3. Barns uppfattningar av huruvida pedagoger lyssnar på barnen i konfliktsituationer

Ingen av respondenterna beskrev självmant situationer där pedagogerna hade frågat barnen vad som hänt, eller hur barnen själva tyckte att konflikten skulle hanteras eller eventuellt lösas. De fick därför frågan om de upplevde att pedagogerna lyssnar på dem i konflikthanteringssituationer. Svaren visar att några respondenter tror att pedagogerna lyssnar och då tycker att det känns bra, andra upplever att de inte tror att pedagogerna brukar lyssna på barnen i de sammanhangen. Ytterligare andra uppger att de inte vet om pedagogerna lyssnar på barnen i konflikthanteringssituationer.

4.4. Vad vuxna, enligt barn, borde göra i barns konfliktsituationer

4.4.1. Pedagoger ska säga till barnen hur de ska göra

Efter det att respondenterna hade berättat hur de upplever att pedagogerna agerar i konfliktsituationer barn emellan ombads de att tänka på och berätta hur de skulle vilja att pedagogerna agerade i dessa situationer. Flera respondenter säger att de vill att pedagogerna ska säga till barnen att de inte ska bråka. Några respondenter menar att pedagogerna kan säga på samma sätt som de upplever att de gör idag, någon annan tycker att pedagogerna kunde använda sig av en ”snällare” röst:

R: Då kunde de sagt jätte. Eh. Jättesnällt. Då kunde de lyssnat.

I: Vem var det som skulle lyssna tänker du?

R: Ett barn.

I: Hur tycker du att fröknarna skulle säga?

R: De kunde säga ”Kan ni sluta och bråka?” (Respondenten använder här en tystare och mjukare röst än vad hen gjorde då hen beskrev hur hen upplever att pedagogerna brukar låta när de säger till barnen att sluta bråka (mitt tillägg).)

Några respondenter lyfter också fram att de tycker att pedagogerna borde bestämma i konfliktsituationer. Bestämmandet handlar både om konkreta lösningar, men också om att pedagogerna ska berätta för barnen hur de ska agera mot varandra. En respondent berättar att det händer att det blir bråk om vem som ska få vara med i en lek och menar att hen skulle vilja att pedagogen agerade på följande sätt:

R: Då skulle jag vilja att fröknarna sa att alla ska få vara med.

Att fröknarna ska bestämma hur barnen ska agera mot varandra beskrivs av en respondent:

I: Vad skulle de säga till?

R: Att inte bråka mera. Att vara snäll.

En annan respondent pekar på så kallade kompis hjärtan som barnen på förskolan har gjort. På dessa hjärtan sitter korta texter där barnen själva beskrivit vad en kompis är. Respondenten tycker att pedagogerna kan vara med barnen och titta på dessa hjärtan för att barnen ska veta hur de ska vara mot varandra. På detta sätt är det barnen som genom pedagogen bestämmer hur man ska agera i vänskapsrelationer, och delvis också i konflikthanteringssituationer.

4.4.2. Pedagoger ska hjälpa barnen att lära sig hantera konflikter

Förutom att respondenterna berättar hur de vill att pedagogerna ska göra i konfliktsituationer lyfts det också fram en tanke och ett förslag om att barnen på förskolan skulle få lära sig att hantera konflikter och relationer på ett bättre sätt. En respondent menar att pedagogerna skulle hjälpa barnen i att utveckla dessa områden:

R: De kunde lära barnen hur de ska göra och vara vänner hela tiden.

I: Berätta mer.

R: Att fröknarna sa ”Ni måste vara vänner jättemycket”, och då blev det nog inget bråk mer.

Citatet visar att respondenten både verkar vilja att barnen ska få stöd i att utveckla sin egen konflikthanteringsförmåga, men också att det är viktigt att arbeta med relationerna i barngruppen på förskolan.

4.4.3. Frågan om att lyssna på barnen i konfliktsituationer

Liksom tidigare framkommit i resultatredovisningen så blev respondenterna tillfrågade om de upplever att pedagogerna lyssnar på dem i konfliktsituationer och i konflikthanteringen. Svaren varierade mellan att uppleva och inte uppleva det, men också att inte veta. En respondent som sa sig inte veta satt tyst en liten stund efter sitt svar. Hen sa sedan:

R: Ja, det kan man faktiskt göra. Det kan man göra.

Att respondenten säger på det här sättet först efter att hen hade fått frågan om hen upplever att pedagoger lyssnar på barnen i konfliktsituationer gör att det inte kan ses som en tanke från respondenten på samma sätt som övriga tankar och uppfattningar från respondenterna kan göra. Men då respondenten föreföll fundera och själv komma fram till att man kan lyssna som pedagog, även om respondenten idag inte vet om hen upplever att så är fallet, gör att det kan vara relevant att lyfta fram detta yttrande i resultatet.

4.5. Sammanfattning av resultat

Den bild som skapas utifrån respondenternas berättande om deras egna erfarenheter, tankar och uppfattningar om konflikter och konflikthantering på förskolan är att det förekommer ett flertal olika sorters konflikter i förskoleverksamheten. Orsaken till konflikter är varierande och barn förefaller hantera konflikter på olika sätt. Det framkommer att barn kan vilja undvika konflikter, att de försöker sig på att genom kommunikation hantera konflikten, samt att de kan vilja få stöd av någon annan för att hantera en konflikt. En upplevelse som det berättas om av flera respondenter är att pedagoger i förskolan säger till barnen att de ska sluta bråka. Respondenterna är av olika uppfattning om huruvida det känns positivt eller negativt att pedagogerna agerar på detta sätt. Dock berättas det också av flera respondenter att de vill att det är så pedagogerna ska göra i barns konfliktsituationer. Att barnen ska få lära sig att hantera konflikter, samt att pedagoger skulle kunna lyssna på barnen i konfliktsituationer är andra uppfattningar som framkommer av respondenternas berättande. Det förefaller också finnas mycket känslor inblandade när det gäller konflikter; respondenterna berättar om

självupplevd ledsenhet och känsla av att vara arg. Dessa känslor kan upplevas både i själva konflikten och i konflikthanteringen där både motparten och pedagogen kan ingå och påverka respondentens känslor. Men man kan också se hur respondenterna tolkat motpartens känslor i en konflikt. Den sammanfattade bilden kan sägas vara att konflikt och konflikthantering på förskolan utifrån barns perspektiv är en komplex fråga där olika aspekter spelar in.

Huvudresultatet menar jag är dels att respondenterna berättar om flera skilda sätt att hantera konflikter på förskolan som sker barn emellan. Av respondenternas uttalanden skapas bilden av att vänskapsrelationen är viktig och att det är med den i fokus som barn många gånger hanterar en konflikt på ett specifikt sätt. Det visar på barns medvetenhet om relationer. Dels är huvudresultatet också att det av respondenternas berättelser går att se att det finns ett flertal erfarenheter av att ta hjälp av en vuxen i en konfliktsituation och att den hjälpen ett barn då får ofta upplevs vara att den vuxne berättar hur barnen ska agera, alternativt säger åt barnen att sluta bråka.

5. Diskussion

Detta avsnitt kommer att inledas med en resultatdiskussion där uppsatsens resultat kommer att diskuteras med stöd av den teoretiska anknytningen och tidigare forskningen. Därefter presenteras de didaktiska implikationer som resultatet kan leda till. Relevansen för det praktiska arbetet tillsammans med barnen i förskolan och yrkesrelevansen kommer att lyftas i de didaktiska implikationerna. Avslutningsvis presenteras de didaktiska slutsatser som kan dras utifrån denna uppsats.

Det kan vara värt att åter påminna om att uppsatsen inte har för avsikt att försöka presentera någon objektiv sanning. Studien bygger på barns uppfattningar, erfarenheter och tankar om konflikter och konflikthantering i förskolan, vilket även kommer att vara utgångspunkten för tolkning, analys och diskussion i denna del av uppsatsen. De tolkningar och möjliga slutsatser som dras i diskussionen ses som tänkbara utifrån vad barnen berättat i studien, och det är alltså inte beskrivningar av hur pedagogerna faktiskt tänker, tycker eller arbetar i den pedagogiska verksamheten.

5.1. Resultatdiskussion

5.1.1. Konflikt i förskolan

En konflikt beskrivs av respondenterna som ett tillfälle då man är osams med någon annan. Denna annan är ofta en vän. Det sätt på vilka respondenterna talar om konflikter överensstämmer med de förklaringar Thornberg (2006, s. 3) och Doppler-Bourassa et al. (2008, s. 886) ger av begreppet. Tidigare forskning har visat att barn i förskoleålder ofta är involverade i konflikter som rör oenighet gällande hur deltagande i lek och roller i lek ska fördelas, samt hur lekar ska gå till (Knutsson, 2011, s. 26–27). Konflikter om vem som ska ha tillgång till en viss sak eller plats är förekommande, liksom konflikter rörande maktfrågor (Vedeler, 2009, s. 63). Även verbalt retande kan vara grund till en konflikt (Chen et al., 2001, s. 523–525). Att vara i konflikt på grund av äganderätsfrågor är vanligare bland yngre förskolebarn (ibid). Den tidigare forskningen visar också att det är ovanligt med fysiska konflikter barn emellan, framförallt när det gäller de äldre förskolebarnen (s. 538). Det resultat som framkommit i denna studie visar på ett delvis liknande resultat; fysiska konflikter beskrivs av respondenterna som någonting som de är medvetna om, men ingen berättar om någon självupplevd konflikt som har varit fysisk. Konflikter som respondenterna lyfter fram att de har erfarenhet av handlar till stor del om lekrelaterade konflikter där man haft svårt att komma överens. Det kan också påverkas av att det är de äldre förskolebarnen som har deltagit

i denna studie. I likhet med vad tidigare forskning har visat så beskriver respondenterna flera olika konflikter som har handlat om att man inte har kommit överens i leksituationer. I dessa situationer har även en maktaspekt kunnat urskiljas ibland; exempelvis beskriver en respondent hur det har skapats osämja mellan några barn när det upplevdes som att ett barn bestämde hela tiden och ett annat barn inte fick göra sin röst hörd. Konflikter om äganderättsfrågor är aktuella även för de äldre förskolebarnen, visar denna studie. Detta skiljer sig något jämfört med Chen et al. (s. 523–525). Respondenterna berättar om konflikter som rört att man bråkar om vem som ska få ha en sak, att någon tagit en sak som man ansett vara ens egen för stunden, men också om konflikter där man inte varit överens om vem som ska få tillträde till en viss plats. Konflikter där verbalt retande förekommit, vilket Chen et al. (ibid) visat är vanligare bland äldre förskolebarn, är ingenting som respondenterna i denna studie berättat om.

Känslorna som konflikter skapar beskrivs av respondenterna som ledsamma och arga. När respondenterna ombeds berätta hur de tror att motparten i en konflikt känner sig ligger fokus på den ledsna känslan. En respondent berättar att hen sett på motparten att hen har sett ledsen ut. Även Knutssons (2011) studie visade att barn säger att en konflikt innehåller ledsna känslor, både för den som berättar om sin egen upplevelse och hur personen tror att motparten känner det. Detta kan diskuteras utifrån empatiska aspekter. Empati handlar om att kunna förstå den andre (Friberg, 2012, s. 125) och sätta sig in i dennes värld (Havnesköld & Risholm Mothander, 2009, s. 210). Att respondenterna i denna studie beskriver hur de har tolkat – och under intervjusituationen gör ett försök att tänka sig in i – motpartens känslor kan tolkas som ett tecken på deras empatiska förmåga. Också Backlund och Forsling (2011) kom fram till att barn har förmåga att ta del av andras perspektiv i en konfliktsituation.

5.1.2. Hur barn beskriver att de hanterar konflikter

De sätt som respondenterna beskriver att barn hanterar konflikter på har i resultatet kategoriserats i fyra kategorier; en kategori där relationen och samspelet sätts i fokus, en där sådant agerande som har tolkats som undvikande har placerats, en som handlar om hur barn tar hjälp av andra och en där fysiskt agerande beskrivs. Dessa kategorier kan jämföras med hur respondenterna i Knutssons (2011) studie berättar att de hanterar konflikter. Knutsson skriver att barn hanterar konflikter genom att be om, alternativt få, hjälp av en vuxen, att slåss, att säga förlåt eller försonas på annat sätt, alternativt utan att nå någon uppgörelse. Man kan se att sätten som beskrivs i de respektive studierna till stor del påminner om varandra, dock beskrivs i denna uppsats inga självupplevda erfarenheter av att ha slagits i en konflikt. I Backlund och Forslings (2011) studie menar respondenterna att man kan säga förlåt som ett sätt att hantera en konflikt. Även det överensstämmer med vad somliga av respondenterna i denna studie uttryckt. Vedeler (2009, s. 67) skriver att barn kan använda sig av dysfunktionella strategier så som aggressivt språk eller beteende. Fysiskt aggressivt beteende i konfliktsituationer ingår i vad Chen et al. (2001, s. 526) kallar för ”insistent behaviors”. Dock lyfter Chen et al. (s. 538) fram att det är ovanligt att förskolebarn agerar fysiskt aggressivt i konfliktsituationer. I föreliggande studie sa en respondent att det kunde hända att man började slåss när man blev osams med någon, men det var ingenting som beskrevs som något hen själv brukade göra. Avsaknaden av beskrivningar av fysisk aggressivitet kan tyda på att Chen et als. tidigare studieresultat stämmer även för denna undersökningsgrupp av barn.

De strategier som Vedeler (2009, s. 67) beskriver som välfungerande i konfliktsituationer är samarbete, kommunikation, kompromiss och att ta del av varandras perspektiv. Ageranden som dessa ingår i vad Chen et al. (2001, s. 526) kallar för ”non-insistens behaviors”. Flera respondenter berättar hur de använder sig av denna typ av konflikthanteringsstrategier. Det

beskrivs hur man kommunicerar med den man är i konflikt med genom att ställa frågor till motparten och genom att förhandla sig fram till en lösning som båda känner sig nöjda med. Motiveringen till att agera på detta sätt framstår som att det handlar om att man värnar om relationen och den andra personen. Att ingen ska vara ledsen beskrivs som ett skäl till att förhandla och kommunicera. Även det kan ses som ett tecken på barns empatiska förmåga då respondenterna förefaller visa omsorg om den andre (Hoffman, 1987, i Johansson & Johansson, 2003, s. 63). Att säga förlåt beskrivs som en annan strategi som man använder sig av för att värna om relationen. I kategorin ”non-insistens behaviors” ingår också att dra sig undan (Chen et al., s. 526). I denna studie, liksom i Knutssons (2011) studie, framkommer flera konflikthanteringsstrategier som kan tolkas som undvikande beteende. Ett sätt är att direkt säga att man inte vill vara i konflikt med någon och sedan välja att gå ifrån situationen. Andra sätt att undvika en konflikt beskrivs vara att försöka glädja den andre genom att skoja eller ge bort någonting, alternativt att själv gå med på att göra en aktivitet som den andre vill. Motiveringen till dessa ageranden menas vara att man då kan bli vänner igen.

I de så kallade ”insistent behaviors” ingår att lita till den vuxnes makt (Chen et al., 2001, s. 526). Tidigare forskning visar att många av de konflikter på förskolan som sker barn emellan hanteras utan inblandning av vuxna (Thornberg, 2010, s.71; Chen et al., s. 537). Genom att tolka respondenternas utsagor framstår det som att det ändå är relativt vanligt att barn söker stöd hos pedagoger i konfliktsituationer. Att berätta för en pedagog om en konflikt kan ske både tidigt i konflikthanteringsarbetet och som en senare strategi, visar denna studie. Knutsson (2011, s. 24–28) skriver att barn kan uppleva att de får hjälp av en vuxen utan att de själva bitt om det. Det är ingenting som har framkommit av denna studie. Men det framkommer också under intervjuerna att barn kan söka stöd hos ett annat barn i en konfliktsituation. Huruvida det är fördelaktigt eller ej att undvika vuxeninblandning är forskare oense om; jämför Thornberg (s. 71) och Chen et al. (s. 526–527) med Vedeler (2009, s. 62–63). Ett argument för att barn skulle söka stöd hos ett annat barn kan vara att barn kan uppleva att de förstår varandra bättre än vad de vuxna gör (Thors, 2010, s. 29).

Thornberg (2006, s. 2) skriver att barns konflikthanteringsstrategier påverkas av hur de olika parterna agerar i konflikten; konflikthanteringen är situerad och påverkas av sammanhanget den sker i. Ett försök till att tolka denna studies resultat utifrån detta ger den möjliga tolkningen att kommunikation och förhandling, vilket beskrivs som en vanlig konflikthanteringsstrategi, är någonting som återföder sig självt när barnen använder sig av kommunikations- och förhandlingsstrategier i sin konflikthantering. Samma tänkbara tolkning skulle kunna gälla för strategierna att på olika sätt undvika konflikten, samt att ta stöd av någon annan; om en part ber en pedagog om stöd skulle det då innebära att det kanske blir svårare för den andre parten att använda sig av en annan strategi så som att kommunicera på egen hand. Chen et al. (2001, s. 526–527) skriver att mer förhandling sker när pedagoger inte är inblandade i barns konflikthantering. Tänkbart, menar jag, är att när ett barn vänder sig till en pedagog för att hantera konflikten med ett annat barn kan det bli svårare för det andra barnet att försöka hantera situationen tillsammans med motparten. De båda överlåter då kanske hellre ansvaret åt pedagogen.

5.1.3. Hur barn upplever att pedagoger agerar i barns konfliktsituationer

Respondenterna beskriver på vilka sätt de upplever att pedagogerna agerar i barns konfliktsituationer och konflikthantering. Upplevelsen är att det sker genom att säga till barnen. Även i Backlund och Forslings (2011) studie framkom det att barnen upplever att pedagoger som agerar i barns konfliktsituationer gör det genom att säga till barnen att sluta. Respondenternas uppfattningar är vidare att pedagoger bestämmer och att de säger till barn att

sluta bråka och att istället vara snälla. Detta upplevs av somliga respondenter vara positivt, av andra mer negativt. En föreställning som beskrivs av en respondent om anledningen till att pedagogerna bestämmer är att vuxna bestämmer för att de är vuxna, något de inte hade samma möjlighet till när de själva var barn. Detta resultat skulle kunna tolkas och diskuteras utifrån Hakvoorts (2012, s. 31–34) beskrivning av att hantera en konflikt utifrån ett harmoni- eller konsensusperspektiv, alternativt utifrån ett konfliktperspektiv. Ett harmoni- och konsensusperspektiv på konflikter leder till att man genom en tredje part söker efter rätt och fel och en går vinnande ur situationen och en går förlorande ur den. Utifrån de berättelser som respondenterna givit kan pedagogen ses som den tredje part som ska avgöra konflikten. Detta sätt att som pedagog hantera en konfliktsituation kan också beskrivas med Doppler-Bourassas et als. (2008, s. 889) ord om ”traditional approaches”. En pedagog som arbetar utifrån detta synsätt ser det som sin uppgift att avstyra konflikter, bland annat genom att berätta för barnen hur de ska agera i konflikten för att den ska ta slut (ibid). Att säga till barn att sluta bråka eller sluta göra så som de gör mot varandra, alternativt att bestämma vem som ska ha rätt till en viss sak eller få lov att vara med i en lek kan ses som exempel på ett arbetssätt utifrån ”traditional approaches”.

Hakvoort (2012, s. 35–42) presenterar Cohens (1995, 2005) konfliktpyramid, vilken är en bild av hur konflikthantering kan gå till i skolverksamheter. Enligt Cohens modell ägnas idealt sett en stor del åt att arbeta med relationer och en mycket mindre del åt att stoppa konflikter. Tidigare undersökningar har dock visat att dessa två delar ofta är lika stora i realiteten. Det resultat som föreliggande studie presenterar skulle kunna ses som ett exempel på detta. Utifrån vad respondenterna berättat framstår det som att pedagogerna ägnar en hel del av konflikthanteringen åt att just stoppa konflikter. Men det framkommer också att ett flertal respondenter vänder sig till pedagogerna för att få stöd i att hantera en konflikt, och att det kan upplevas som positivt när pedagoger säger åt barnen att sluta bråka. Konfliktsituationer där barn vänder sig till vuxna för att få stöd skulle kunna placeras i den näst översta pyramiddelen i Cohens konfliktpyramid.

En annan funktion som respondenterna beskrivit att pedagoger kan fylla i barns konfliktsituationer är att trösta barnen. Att trösta skulle kunna ses som ett uttryck för empati – att visa omsorg (Hoffman, 1987, i Johansson & Johansson, 2003, s. 63). En central del i barns empatiska utveckling är att ha goda förebilder och att relationen mellan barn och pedagog är god (Friberg, 2012, s. 125). Då empati är någonting som utvecklas kan det ses som positivt att respondenterna upplever att pedagoger tröstar och därmed visar empati för barnen. Ser man detta ur ett sociokulturellt perspektiv är det avgörande att empatiska uttryck sker i sammanhang där barnen är närvarande då man menar att utveckling sker i samspel med andra människor och kontexter (Hundeide, 2006, s. 5; Dysthe, 2003, s. 75).

5.1.4. Vad vuxna, enligt barn, borde göra i barns konfliktsituationer

Så som nämnts ovan berättade respondenter om erfarenheter av att pedagogerna sa till barnen att de inte skulle bråka, att de skulle sluta. Det fanns respondenter som tyckte att det var bra, och det fanns också respondenter som menade att det var så de ville att pedagogerna skulle göra när de såg att två barn var i konflikt med varandra. En pedagog som kan bestämma lyftes av flera respondenter fram som önskvärt. Det uttrycktes dock inte specifikt i denna studie att respondenterna tyckte att pedagoger ska lösa konflikter åt barnen. Däremot fanns det uppfattningar hos somliga av studiens respondenter att det vore bra om pedagoger bestämde, vilket kan tolkas som att de vill att pedagoger ska lösa konflikter åt barnen. Det var någonting som några respondenter i Knutssons (2011) studie tydligare uttryckte att de ville. Dysthe (2003, s. 9) skriver att vi alla ingår i kulturella gemenskaper och sammanhang, vilket påverkar

hur vi tänker och agerar. En möjlig tolkning är att respondenterna är vana vid att be pedagogen om hjälp i konfliktsituationer och att hjälpen då består i att pedagogen säger åt barnen att sluta, att vara snälla och vänner mot varandra, samt att fatta beslut i frågor som barnen verkar ha svårt att komma överens om. Det skulle i så fall kunna ses som en del av det kulturella sammanhang som barnen och pedagogerna ingår i på förskolan.

Respondenterna ställdes alltså också inför frågan om de upplever att pedagogerna lyssnar på dem i konflikthanteringssituationer. Svaren blev varierade: somliga svarade att de trodde det, andra att de inte trodde det och ytterligare andra att de inte visste. För att skapa möjlighet till delaktighet i förskolan krävs det att barnen blir hörda av pedagoger (Eriksson, 2009, s. 203). Barns delaktighet lyfts även fram av pedagogerna, i Backlund och Forslings studie, som en mycket viktig del i konflikthantering på förskolan (2011, s. 23–27). Pedagogerna i studien berättar också att de anser det viktigt att lyssna på båda parter i en konfliktsituation. Vad pedagogerna i Backlund och Forslings studie berättar bekräftar endast delvis vad respondenterna i denna studie uttrycker att de upplever. Därmed är det dock inte sagt att barnen i denna studie inte blir lyssnade på eller görs delaktiga, men det uttrycks inte lika tydligt som av pedagogerna i Backlund och Forslings studie. De respondenter i denna studie som upplever att pedagogerna lyssnar på dem menar att det känns bra. En respondent menade under intervjusituationen, då frågan ställdes, att man faktiskt kan lyssna på barnen. Det kan tolkas som att det finns, eller i situationen skapades, en tanke om att pedagoger borde lyssna mer på barnen i konflikthanteringen.

En annan tanke som kom fram under studien var att pedagogerna skulle lära barnen hur de ska göra för vara vänner hela tiden. Tolkningen av detta uttryck är att det handlar om att pedagogerna ska hjälpa barnen att lära sig att både hantera konflikter och att arbeta med vänskapsrelationerna på förskolan. Om barnen skulle uppleva att de fick stöd av pedagogerna i konfliktsituationer skulle det kunna skapas möjlighet för att de skulle lära sig att just hantera konfliktsituationer (Chen et al., 2001, s. 538; Kolfjord, 2009, s. 34). Även Thornberg (2010, s. 71) menar att pedagoger i förskolan behöver arbeta aktivt för att barn ska lära sig att hantera konflikter. Med stöd från pedagogerna skulle barnen kunna utveckla sin förståelse för den andre och andras perspektiv än mer än vad de redan idag ger uttryck för. På så vis kan man föreställa sig att de också får möjlighet att lära sig att hantera konflikterna på ett positivt och konstruktivt sätt (Doppler-Bourassa et al., 2008, s. 887).

5.2. Didaktiska implikationer

Utifrån ett sociokulturellt perspektiv på lärande och utveckling har den vuxne – i förskolan innebär det i första hand pedagogerna – en viktig roll vad gäller att stötta barnen. Pedagogerna kan, genom att arbeta utifrån barnets närmaste utvecklingszon (Dysthe, 2003, s. 51, 81) stödja barnet vidare i dess utveckling. Under utvecklingsprocessen fungerar pedagogerna som den som står för stödet för barnet, vilket kallas scaffolding (Dysthe, s. 51; Hundeide, s. 72 – 73). I denna studie, och utifrån vad en respondent uttryckte om att hen önskade att barnen skulle få lära sig att hantera konflikter, kan man tänka att pedagogerna tillsammans med barnen skulle behöva arbeta medvetet med konflikthantering. Barnen skulle i detta arbete få stöd utifrån sin egen kunskap och förmåga att hantera konflikter för att utveckla dessa förmågor vidare. De skulle också få feedback på hur deras konflikthanteringsstrategier fungerar i dagsläget, samt under utvecklingen av strategier. Då konflikter är någonting som sker i sociala sammanhang, vilket både tidigare forskning och denna studie visar, innebär det också att det i konflikthanterings-sammanhang kommer att ingå flera personer. Detta ger den didaktiska implikationen att man bör arbeta med samspel och individen som en del av det sociala

samspelet i den pedagogiska verksamheten. Thornberg (2006, s. 16) skriver att arbete med samspel är viktigt när det gäller konflikter och konflikthantering.

Då Skolverket (2010, s. 9) föreskriver att man i förskolan ska arbeta med relationer och stödja barn i konflikter och konflikthantering borde man kunna utgå ifrån att pedagogerna på förskolan arbetar med detta. Det studieresultat som presenteras av Backlund och Forsling (2011, s. 23–27) visar på att pedagogerna som har ingått i deras studie förefaller arbeta med och reflektera kring konflikter och konflikthantering på förskolan, vilket gör det än mer rimligt att anta att även pedagoger på andra förskolor arbetar enligt Skolverkets anvisningar. Det innebär dock inte att barnen alltid är medvetna om hur pedagoger tänker kring och ser på konflikter och konflikthantering på det sätt som pedagogerna kanske avser. Utifrån denna studies resultat förefaller det närmast rimligt att utgå ifrån att barnen inte är medvetna om hur pedagoger ser på relations- och konfliktarbetet i förskolan. Det framgår också tydligt när man jämför hur pedagoger och barn har berättat om pedagogers inblandning i barns konfliktsituationer i Backlund och Forslings studie. En didaktisk implikation blir då att pedagoger behöver medvetandegöra barn om det arbete som sker i förskolan rörande konflikter och relationer. Medvetandegörandet bör ske både i konfliktsituationer och i andra situationer och sammanhang. Kommunikation blir en central aspekt i arbetet. Vuxna behöver stödja barnen i att förstå konflikten och konflikthanteringen, bland annat kan pedagogen behöva ge barn ett språkligt stöd (Vedeler, 2009, s. 62–63). Pedagoger behöver också kunna stå för trygghet och kunskaper i konflikthanteringen – någonting som människor i konfliktsituationer kan vara i extra stort behov av (Ellmin, 2008, s. 99) och som en respondent lyft fram att hen tycker att pedagogen kan ge barn i konfliktsituationer.

Det kan mycket väl vara som så att pedagogerna redan idag lyssnar på barnen i konflikthanteringssituationer, men denna studie visar att det är någonting som inte alla respondenter uppfattat eller lagt märke till. Några upplever att de blir lyssnade på, andra inte. Viktigt blir då att pedagogerna uppmärksammar barnen på att de blir lyssnade till så att barnen själva känner att deras röster är värda att lyssna på, att deras perspektiv är viktigt för pedagogerna. Åtminstone bör barnens perspektiv vara viktigt för pedagogerna om de ska kunna arbeta med de mål som Skolverket (2010) formulerat för förskolan. Att arbeta med barns delaktighet i förskolan kräver att barns perspektiv beaktas (Sommer & Pramling Samuelsson, 2011, s. 35). Det är först då pedagogerna tagit del av barnens perspektiv som man kan arbeta med och utifrån barnens perspektiv. Baserat på resultaten i föreliggande studie skulle man kunna dra slutsatsen att pedagoger behöver ta del av barns perspektiv på konflikter och konflikthantering, liksom denna studie försökt att göra, för att kunna göra barnen delaktiga i konflikthanteringsarbetet i förskolan. Man skulle också kunna diskutera vad pedagoger i förskolan har för barnperspektiv (Qvarsell, 2003, s. 102; Arnér & Tellgren, 2006, s. 33–34) och vad de har för barnsyn (Sommer, 2005, s. 83). Beroende på vad man har för barnperspektiv och barnsyn påverkas de sätt på vilka man arbetar med barn i den pedagogiska verksamheten. Dock ingår det i förskolans och därmed pedagogernas uppdrag och arbetsuppgifter att se till att barnen är delaktiga och blir både sedda och lyssnade till, vilket eventuellt skulle kräva att man som pedagog arbetar med sin egen barnsyn för att kunna fullfölja sitt uppdrag.

Även barnen behöver öva sig i att lyssna på varandra (Friberg, 2012, s. 101–102). De behöver också ges möjlighet att utveckla sin förmåga att ta del av andras perspektiv, vilket sker då de kommunicerar och samspejar med varandra och på så vis delar med sig av sina tankar och uppfattningar till varandra (Damon, 1983, i Johansson & Johansson, 2003, s. 68–69). Empati är en del av social kompetens, som utvecklas just i samspel med andra människor (Vedeler,

2009, s. 25). Denna studie visar på att barn kommunicerar, samtalar, samspekar och tar del av varandras perspektiv, samt tolkar varandras känslotillstånd i konfliktsituationer, vilket skulle kunna ses som förmåga till såväl empati som social kompetens. Samtidigt så framkommer det i resultatet att det inte alltid är på det sättet som konflikthanteringen går till i förskolan. En didaktisk implikation blir därmed att man i förskolan behöver arbeta mycket med att lyssna och vara uppmärksam i de sociala relationerna, såväl barnen emellan som mellan barn och pedagoger. Genom ett sådant arbete skulle man också arbeta med de medmänskliga aspekter som Skolverket (2010, s. 4, 8) skriver att förskolan ska fokusera på och stödja barnen att utveckla sin förståelse och sina förmågor kring. Då det finns forskare som menar att risken för svåra konflikter minskar om barnen har en god empatisk förmåga och goda sociala relationer kan det finnas skäl att anta att man genom arbete med detta i förskolan kan uppnå respondentens önskan om att barn både ska få lära sig att hantera konflikter och att vara vänner.

5.3. Didaktiska slutsatser

Barnen som deltagit i denna undersökning har haft många viktiga tankar, föreställningar och erfarenheter att dela med sig av. Som skribent av denna uppsats har det varit mycket givande att ta del av deras perspektiv på frågorna som ställts. En didaktisk slutsats är att det troligen går att anta att även verksamma pedagoger i förskolan skulle ha nytta av att genomföra liknande studier på andra förskolor. Även om det inte är någon objektiv sanning som presenterats i denna uppsats så är det barnens uppfattningar och erfarenheter som kommit fram, vilket är viktigt att beakta och vara medveten om som pedagog. Man kanske upplever som pedagog att man arbetar med konflikthantering på ett helt annat sätt än vad barnen beskriver, men frågan är om det räcker? Är det gott nog att man i arbetslaget tycker att man arbetar med konflikter och konflikthantering på ett medvetet och konstruktivt sätt även om det är som så att barnen inte är medvetna om och upplever detta?

Motiveringen till att genomföra denna studie med sitt valda syfte var att öka insikten om barns perspektiv på konflikter och konflikthantering i förskolan. Syftet var att undersöka hur pedagoger kan stödja barn i deras lärande och utveckling av olika förmågor och kompetenser. Studien har visat vad barnen har för tankar, erfarenheter och upplevelser om dessa frågor, samt hur de själva tänker om vad pedagogerna idag gör och hur de skulle vilja att pedagogerna agerade i barns konflikthantering. Genom att som pedagog öka sin kunskap om konflikter och konflikthantering tror jag att man kan stödja barnen mycket mer i deras eget lärande vad gäller att hantera konflikter på ett konstruktivt sätt så att lärande och utveckling kan ske. En didaktisk slutsats är därmed att ökad kunskap och att ta del av andras, både barns och vuxnas, perspektiv på frågor och problemställningar ökar möjligheten att arbeta utifrån de mål som Skolverket (2010) angivit för förskolans verksamhet.

5.4. Vidare forskning

Det skulle vara mycket intressant att vidareutveckla denna studie genom att undersöka pedagogers perspektiv på samma fenomen och frågor; vad har de för föreställningar, erfarenheter och tankar om barns konflikter och konflikthantering på förskolan? De tolkningar och slutsatser som dragits i denna uppsats bygger alla på barnens utsagor om konflikter och konflikthantering, i relation till teoretisk anknytning och tidigare forskning, och det hade varit givande att studera samma frågor utifrån pedagogernas perspektiv. Eventuellt skulle man också kunna låta pedagoger kommentera det resultat som denna uppsats kommit fram till, för att se hur de tänker kring barnens perspektiv på dessa frågor. Alternativt skulle man kunna genomföra en helt ny studie där man ställer liknande frågor som denna uppsats gör, men då ställer dem till både barn och pedagoger för att se hur deras erfarenheter och tankar påminner respektive skiljer sig från varandra. Intressant skulle då vara att undersöka pedagogernas

uppfattningar i relation till de mål som anges i Skolverket (2010). Det hade även varit intressant att använda sig av observation som komplement till intervju, för att på det sättet se hur barn agerar i konfliktsituationer och i sin konflikthantering, samt att undersöka om det därigenom framkommer ytterligare konflikthanteringsstrategier. Man skulle då kunna studera hur barn agerar då en pedagog är närvarande jämfört med hur de agerar då det inte finns någon vuxen i närheten. Att studera hur det förhåller sig med konflikter och konflikthantering ur barns perspektiv med ett genusperspektiv är ett annat forskningsområde som är av intresse att studera vidare.

Referenser

- Arnér, E. & Tellgren, B. (2006). *Barns syn på vuxna – att komma nära barns perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Backlund, S. & Forsling, M. (2011). "KRAMAS ELLER PUSSAS, DET BRUKAR HJÄLPA" - *En kvalitativ studie av hur barn och pedagoger i förskolan erfar försoning och begreppet förlåt*. (Kandidatuppsats). Göteborg: Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet. Tillgänglig 2014-05-08
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/29860/1/gupea_2077_29860_1.pdf
- Chen, D., Fein, G., Killen, M. & Tam, H-P. (2001). Peer Conflicts of Preschool Children: Issues, Resolution, Incidence, and Age-Related Patterns. *Early education and development*, 12 (4), 523 – 544.
- Dolk, K. (2013). *Bångstyriga barn. Makt, normer och delaktighet i förskolan*. Stockholm: Ordfront.
- Doppler-Bourassa, E., Harkins, D. & Mehta, C. (2008). Emerging Empowerment: Conflict Resolution Intervention and Preschool Teachers' Reports of Conflict Behavior. *Early education and development*, 19 (6), 885 – 906. Doi: 10.1080/10409280802516058
- Doverborg, E. & Pramling Samuelsson, I. *Att förstå barns tankar. Metodik för barnintervjuer*. Stockholm: Liberg.
- Dysthe, O. (2003). Om sambandet mellan dialog, samspel och lärande. I O. Dysthe (Red.), *Dialog, samspel och lärande*. (s. 7 – 27). Lund: Studentlitteratur.
- Dysthe, O. (2003). Sociokulturella teoriperspektiv på kunskap och lärande. I O. Dysthe (Red.), *Dialog, samspel och lärande*. (s. 31 – 74). Lund: Studentlitteratur.
- Dysthe, O. & Igländ, M-A. (2003). Vygotskij och sociokulturell teori. I O. Dysthe (Red.), *Dialog, samspel och lärande*. (s. 75 – 94). Lund: Studentlitteratur.
- Ellmin, R. (2008). *Konflikthantering i skolan – den andra baskunskapen*. Stockholm: Natur och kultur.
- Eriksson, A. (2009). Barns delaktighet i förskolan. I A. Sandberg (Red.). *Med sikte på förskolan – barn i behov av stöd*. (s. 203 – 219). Lund: Studentlitteratur.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (Red.). (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Faldalen, S. (2010). Människors mål kan vara oförenliga utan att de själva är det. I M. Palm (Red.). *Låt oss tvista igen! – om konflikthantering i förskola och skola*. Stockholm: Lärarförbundet.
- Friberg, B. (2012). Centrala färdigheter. I I. Hakvoort & B. Friberg (Red.). *Konflikthantering i professionellt lärarskap*. (s. 89 – 127). Malmö: Gleerups.

- Hakvoort, I. & Friberg, B. (2012). Inledning. I I. Hakvoort & B. Friberg (Red.). *Konflikthantering i professionellt lärarskap*. (s. 11 – 17). Malmö: Gleerups.
- Hakvoort, I. (2012). Skolans uppdrag och konflikthantering. I I. Hakvoort & B. Friberg (Red.). *Konflikthantering i professionellt lärarskap*. (s. 19 – 54). Malmö: Gleerups.
- Havnesköld, L. & Risholm Mothander, P. (2009). *Utvecklingspsykologi*. Malmö: Liber.
- Hundeide, K. (2006). *Sociokulturella ramar för barns utveckling – barns livsvärldar*. Lund: Studentlitteratur.
- Hundeide, K. (2011). Det tolkande förhållningssättet till barn. I D. Sommer, I. Pramling Samuelsson & K. Hundeide (Red.). *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*. (s. 148 – 169). Stockholm: Liber.
- Johansson, E. & Johansson, B. (2003). *Etiska möten i skolan*. Stockholm: Liber.
- Johansson, E. (2003). Att närma sig barns perspektiv. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 8 (1 – 2), 42 – 57.
- Kolfjord, I. (2009). *Konflikthantering i skolan. Kamratmedling framför nolltolerans*. Malmö: Bokbox Förlag.
- Knutsson, M. (2011). *Man kan gömma sig så att kompiserna får leta och då kanske man glömmer att man var elaka mot varandra. – En kvalitativ studie om barns tankar kring deras egen inblandning i konflikter*. (Kandidatuppsats). Göteborg: Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet.
Tillgänglig 2014-05-08
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/29884/1/gupea_2077_29884_1.pdf
- Lillkvist, A. (2009). Social kompetens och barn i behov av särskilt stöd. I A. Sandberg (Red.). *Med sikte på förskolan – barn i behov av stöd*. (s. 183 – 202). Lund: Studentlitteratur.
- Nilsson, M. (2012). *Juridik i professionellt lärarskap*. Malmö: Gleerups.
- Qvarsell, B. (2003). Barns perspektiv och mänskliga rättigheter. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 8 (1 – 2), 101 – 113.
- SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Skolverket. (2010). *Läroplan för förskolan. Reviderad 2010*.
Hämtad 2014-05-08, från: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2442>
- Sommer, D. & Pramling Samuelsson, I. Introduktion: Barnperspektiv och barns perspektiv – den skandinaviska kontexten. (2011). I D. Sommer, I. Pramling Samuelsson & K. Hundeide (Red.). *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*. (s. 17 – 43). Stockholm: Liber.
- Sommer, D. (2005). *Barndomspsykologi. Utveckling i en förändrad värld*. Stockholm: Liber.

- Sylva, K. (2011). Förord. I D. Sommer, I. Pramling Samuelsson & K. Hundeide (Red.). *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*. (s. 5 – 8). Stockholm: Liber.
- Thornberg, R. (2006). *The Situated Nature of Preschool Children's Conflict Strategies*. Linköpings universitet.
Hämtad 2014-05-08, från <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:18193/FULLTEXT01.pdf>
- Thornberg, R. (2010). Vilken fostransstil har jag som lärare?. I M. Palm (Red.). *Låt oss tvista igen! – om konflikthantering i förskola och skola*. (s. 71 – 78). Stockholm: Lärarförbundet.
- Thors, C. (2010). Barn medlar på barns språk. I M. Palm (Red.). *Låt oss tvista igen! – om konflikthantering i förskola och skola*. (s. 27 – 31). Stockholm: Lärarförbundet.
- Vedeler, L. (2009). *Social kompetens i barngrupper*. Malmö: Gleerups.
- Vetenskapsrådet. (u.å.). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 2014-04-07, från <http://codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Bilagor

Bilaga 1

Intervjuguide

Konflikt

- Vad är en konflikt(bråk/att vara osams) på förskolan?
 - *Berätta och ge exempel på konflikter som har hänt.*
- Hur känns det för dig att vara i konflikt (bråka/vara osams) med någon på förskolan?
- Hur tror du att det känns för något annat barn att vara i konflikt (bråka/vara osams) med någon på förskolan?

Konflikthantering

- Vad gör du om du är i konflikt (bråkar/är osams) med någon på förskolan?
 - *Berätta vad du gör.*
 - *Vad händer när du gör på det sättet?*
- Om du vill sluta vara i konflikt (bråka/vara osams) med någon på förskolan – vad gör du då?
 - *Berätta och förklara hur du gör.*
 - *Vad är anledningen till att du gör så?*
 - *Vad skulle du kunna göra istället?*
 - *Om du går till en vuxen och berättar att det är ett bråk – vad är det då du vill att den vuxne ska göra?*
- Om något annat barn vill sluta vara i konflikt (bråka/vara osams) med dig på förskolan – vad gör det barnet då?
 - *Berätta om någon gång det har hänt.*
 - *Vad skulle du vilja att det barnet gjorde?*

Pedagogen i konflikthantering

- Vad gör vuxna på förskolan när barn är i konflikt (bråkar/är osams) med varandra?
 - *Berätta om någon gång när en vuxen har funnits med när barn har varit i konflikt med varandra.*
 - *Finns det fler exempel du vill berätta om?*
 - *Vad tänker och tycker du om det vuxna gör i barns konfliktsituationer (när barn bråkar/är osams)?*
- Vad skulle du vilja att vuxna gjorde när barn är i konflikt med varandra?
 - *Berätta något exempel på vad du skulle vilja att vuxna gjorde då.*
- Tycker du att den vuxne lyssnar på barnen som är direkt inblandade i konfliktsituationen?
 - *Berätta hur den vuxne gör då.*
 - *Hur känns det när den vuxne lyssnar/hur känns det när den vuxne inte lyssnar?*

Avslutande

- Skulle du vilja säga någonting mer om konflikter (bråk/att vara osams) eller konflikthantering på förskolan?

Bilaga 2

Anhållan om tillstånd för att ert barn kan delta i en undersökning inom ramen för ett examensarbete vid lärarutbildningen vid Göteborgs universitet

Jag, Erika Dahlin, är student som utbildar mig till lärare vid Göteborgs Universitet. Det är jag som varit här på (xxx). Jag skall nu skriva den avslutande uppgiften inom lärarutbildningen som är mitt examensarbete och som ger mig min lärarbehörighet. Arbetet motsvarar 10 veckors heltidsstudier och skall vara klart i maj.

Examensarbetets syfte är att undersöka vad de äldre barnen på förskolan har för tankar och uppfattningar om konflikter och konflikthantering på förskolan.

De viktigaste frågorna jag behöver få svar på är vad barnen har för uppfattning om att en konflikt på förskolan är, hur konflikter på förskolan brukar hanteras, hur de skulle vilja att konflikter på förskolan hanteras, samt vad de tänker om pedagogernas roll och ansvar vid konfliktsituationer. För att kunna besvara dessa frågor behöver jag samla in material genom intervju med barn i en förskolegrupp.

På er förskola kommer undersökningen att genomföras under april månad. Jag vill med detta brev be er som vårdnadshavare om tillåtelse att ert barn deltar i den intervju som ingår i examensarbetet. Intervjun kommer att spelas in med hjälp av röstinspelning. Denna inspelning kommer enbart jag att lyssna på. Alla barn kommer att garanteras anonymitet. De förskolor som finns med i undersökningen kommer inte att nämnas vid namn eller på annat sätt kunna vara möjliga att urskilja i undersökningen. I enlighet med de etiska regler som gäller är deltagandet helt frivilligt. Ert barn har rättigheten att intill den dag arbetet är publicerat, när som helst välja att avbryta deltagandet. Materialet behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte att finnas tillgängligt för annan forskning eller bearbetning.

Beroende på antalet positiva svar kommer eventuellt ett urval att göras, vilket då skulle innebära att enbart en del av barnen intervjuas. Detta på grund av att tiden inte räcker till att intervjua alla barn i gruppen.

Vad jag behöver från er är att ni som barnets vårdnadshavare skriver under detta brev och så snart som möjligt, senast onsdag 9 april, skickar det med barnet tillbaka till förskolan så att ansvarig lärare kan samla in svaret. Sätt således ett kryss i den ruta som gäller för er del:

- Som vårdnadshavare **ger jag tillstånd** att mitt barn deltar i undersökningen
- Som vårdnadshavare **ger jag inte tillstånd** att mitt barn deltar i undersökningen

Datum

.....
vårdnadshavares underskrift/er elevens namn

Har ni ytterligare frågor ber jag er kontakta mig på nedanstående adress:
guslindker@student.gu.se

Med vänliga hälsningar
Erika Dahlin

Handledare för undersökningen är Karmen Johansson (karmen.johansson@ped.gu.se)
Kursansvarig lärare är universitetslektor Daniel Seldén, Göteborgs universitet, Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, telefon 031 786 47 82.